

Univerzita Karlova
Filozofická fakulta
ÚSTAV TRANSLATOLOGIE

Diplomová práce

Ondřej Sobotka

České překlady francouzské literatury v druhém desetiletí 20. století

Czech Translations of French Literature in the Second Decade of the 20th Century

Praha, 2018

Vedoucí práce: PhDr. Jovanka Šotolová, Ph.D.

Děkuji vedoucí práce Jovance Šotolové za odborné vedení práce,
podnětné připomínky k jejímu obsahu a mnoho cenných rad.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, 2. 1. 2019

KLÍČOVÁ SLOVA

překlad do češtiny, česká literatura, francouzská literatura, recepce literatur, dějiny překladu, Československo

ABSTRAKT

Práce se zabývá recepcí francouzské beletrie v českém překladu v letech 1918 až 1929. Základem práce je bibliografický korpus, který je předmětem kvantitativní a kvalitativní analýzy.

Práce si klade za cíl popsat složení překladů francouzské prózy vydaných ve 20. letech 20. století, které jsou rozděleny podle žánrů a literárních směrů. Podává přehled o nejvydávanějších autorech a současně chce identifikovat nejvýznamnější české vydavatele francouzské literatury a charakterizovat hlavní oblasti jejich zájmu. Dále hodnotí složení překladové produkce z hlediska soudobé literární historie a podává přehledné shrnutí recepce francouzské umělecké prózy v překladu v daném období.

KEY WORDS

Translation into Czech, Czech Literature, French Literature, Literary Reception, Translation History, Czechoslovakia

ABSTRACT

This MA thesis focuses on translation of French literature into Czech in the period between 1918 and 1929. The thesis is based on a corpus of bibliographic data, which is submitted to analysis from both quantitative and qualitative perspective.

The main aim of this study is to describe the spectrum of Czech translations of French fiction published in the second decade of the 20th century. Firstly, the thesis identifies the most often published authors as well as the most influential Czech publishers and describes their major areas of interest. The translated works are classified by genre and literary movement with reference to the prevalent classification in today's referential works on French literary history. Secondly, the thesis summarizes the principal tendencies in the reception of French literature in Czech translation during the period in question.

Obsah

1. Úvod	8
2. Metodická východiska práce	10
2.1. Dosavadní výzkum a zdroje	10
2.2. Korpus bibliografických dat	12
2.3. Struktura práce	14
2.3.1. Teze	14
2.3.2. Metoda	14
3. Výsledky statistického zpracování dat	16
3.1. Příklad francouzské beletrie vydané v období 1918–1929	16
3.1.1. Počet vydaných překladů z francouzštiny	16
3.2. Nakladatelské subjekty podle počtu vydaných titulů	17
3.2.1. Nakladatelské subjekty s 20 a více položkami	18
3.2.2. Nakladatelské subjekty s 10 až 19 položkami	21
3.2.3. Nejsilněji zastoupení nakladatelé	22
3.2.4. Vydavatelé umělecké literatury	23
3.3. Francouzští autoři	26
3.3.1. Autoři – 10 a více titulů	26
3.3.2. Autoři – 5 až 9 titulů	29
3.3.3. Francouzští autoři z hlediska žánru a literárních proudů	31
3.3.3.1. Tradiční umělecká literatura	32
3.3.3.2. Moderní umělecká literatura	40
3.3.3.3. Starší literatura	44
3.3.3.4. Zábavná literatura	45
4. Překlady francouzské literatury 1918–1929	52
4.1. Chronologický přehled hlavních literárních směrů	52
4.1.1. Tradiční umělecká literatura	52
4.1.1.1. Romantismus a realismus	52
4.1.1.2. Dekadence, symbolismus a literatura z přelomu století	54
4.1.2. Meziválečná literatura	55
4.2. Frankofonie	56

4.3. Literární ceny	57
4.4. Francouzská literatura a čeští nakladatelé	62
4.4.1. Velká tradiční nakladatelství	63
5. Závěr	66
6. Seznam použité literatury	68
7. Příloha – Korpus bibliografických dat	71

1. Úvod

Meziválečné období má v dějinách české literatury zvláštní místo dané historickým a politickým kontextem. Avšak i bez ohledu na politický přerod státu v r. 1918 zůstává tato doba výjimečná, protože se v ní překrývají literární proudy a tradice dvou staletí. Na jedné straně živý odkaz 19. století, na straně druhé hledání a rozvoj nových tvůrčích směrů a individualizace uměleckého projevu.

Přestože je třeba posuzovat vliv politického dění na vývoj v oblasti literatury s opatrností,¹ konec první světové války bezesporu představuje významný milník, když už ne pro vývoj literárních forem, tak alespoň pro knižní trh a překladovou produkci, o čemž svědčí nejen nárůst počtu vydaných titulů, ale i knihkupeckých a nakladatelských subjektů.²

Rozmach knižního trhu v Československu se týkal i překladové produkce a francouzská literatura v této souvislosti zaujímá výsadní postavení:

Zřejmě nejsoustavněji se překládalo z francouzštiny a angličtiny, kde se meziválečná kulturně-politická orientace Československa prolnula s bohatstvím francouzské a britské produkce a osobními meziválečnými vazbami umělců, spisovatelů, překladatelů i dalších kulturních činitelů. Nicméně v češtině se objevily prakticky všechny odstíny světové literatury, odezva na nové proudy byla velmi rychlá, konkurence mezi nakladateli se stupňovala, přestože celý trh ve třicátých letech přidusila hospodářská krize.

(VIMR, Ondřej. *Hledání kvality překladu a role překladatele*. s. 224.)

Toto výjimečné období lze s jistou dávkou nadsázky srovnat s oživením vydavatelské činnosti o tři čtvrtě století později po sametové revoluci.

¹ Cf. MORETTI, Franco. *Grafy, mapy, stromy*. s. 20. „Mnoho žánrových útvarů je na politické situaci nezávislých, a některým dokonce prospívá, například satírám. Nikoli však románům, romány nikdy nemohou jít ruku v ruce s rytmem politiky...“

² V r. 1919 vychází skoro 4000 českých neperiodických publikací, v r. 1925 je to již 8700 ročně. Nakladatelů a knihkopců je v r. 1919 registrováno 530, v r. 1922 pak celkem 826. BURGET, Eduard a Michal JAREŠ. *Moderní nakladatel to jest program*. s. 311.

S příchodem hospodářské krize v r. 1930 však tento rozkvět končí a český knižní trh stagnuje.³ Období 1918–1929 symbolicky vymezuje na jedné straně uzavření míru a konec válečného úsilí, na straně druhé jej ukončuje vypuknutí hospodářské krize a nástup totalitních režimů v zahraničí. Rok 1930 je proto možné chápat jako pomyslný politický a ekonomický mezník, a proto se nám jeví jako nejvhodnější sledovat období do roku 1930 a období po něm odděleně.

Cílem této práce je popsat a komentovat recepci francouzské beletrie v českých knižně vydaných překladech v letech 1918 až 1929. V této době se na český trh z popsaných důvodů dostává nezvykle pestrá nabídka autorů, přičemž roli zprostředkovatele mezi oběma kulturami zastávají nakladatelé. V rámci analýzy překladové produkce se proto pokusíme identifikovat hlavní body zájmu předních českých nakladatelů ve vztahu k jednotlivým literárním žánrům, proudům nebo autorům.

³ E. Bourget a M. Jareš stanovují začátek krize českého knižního trhu na podzim 1930. BURGET, Eduard a Michal JAREŠ. *Moderní nakladatel to jest program*. s. 312. Cf. ŠIMEČEK, Zdeněk a Jiří TRÁVNÍČEK. *Knihy kupovati...* s. 258.

2. Metodická východiska práce

2.1. Dosavadní výzkum a zdroje

I když meziválečná doba patří mezi významné kapitoly české literární historie, recepci francouzské literatury v českých překladech nebylo doposud věnováno příliš pozornosti. Většina prací přistupuje k tomuto období z jiné perspektivy a ve středu zájmu stojí původní česká umělecká literatura. Výjimku představuje diplomová práce Venduly Trnkové o překladech francouzské literatury vydaných v meziválečných časopisech *Francouzská literatura v českých meziválečných časopisech*⁴ a monografie o českých překladech francouzské poezie *Naše Francie*, vydaná v souvislosti s výstavou uspořádanou Památníkem národního písemnictví mezi květnem a říjnem 2018.⁵

Další práce z oblasti literární historie jsou zaměřeny na jednotlivé osobnosti, ať už z řad autorů nebo nakladatelů, nebo na literární proudy.⁶ Mezi tyto studie patří v první řadě monografie Jitky Bednářové o Josefu Florianovi⁷ nebo druhý díl několikasvazkového pojednání o české katolické moderně od Martina C. Putny.⁸ Meziválečnému období je jako celku věnována kolektivní monografie o české literatuře, připravená u příležitosti výročí vzniku Československé republiky, s názvem *Literární kronika první republiky*.⁹ Dosud nepřekonanými pracemi o dějinách českého překlada jsou *České teorie překlada* J. Levého a J. Honzíka¹⁰ a sborník *Kapitoly z dějin českého překlada*.¹¹

⁴ TRNKOVÁ, Vendula. *Francouzská literatura v českých meziválečných časopisech*. Brno, 2007. Diplomová práce. KČJL PdF Masarykova univerzita. Vedoucí práce doc. PhDr. Jiří Poláček, CSc.

⁵ MARÈS, Antoine a Tereza RIEDLBAUCHOVÁ (eds.). *Naše Francie: francouzská poezie v českých překladech a ilustracích 20. století*. Praha: Památník národního písemnictví, 2018.

⁶ Např. PAPOUŠEK, Vladimír. *Dějiny nové moderny: česká literatura v letech 1905-1923*. Praha: Academia, 2010.

⁷ BEDNÁŘOVÁ, Jitka. *Josef Florian a jeho francouzští autoři*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006.

⁸ PUTNA, Martin C. a Martin BEDŘICH. *Česká katolická literatura v kontextech 1918-1945*. Praha: Torst, 2010.

⁹ ŠÁMAL, Petr, Tomáš PAVLÍČEK, Vladimír BARBORÍK a Pavel JANÁČEK. *Literární kronika první republiky: události, díla, souvislosti*. Praha: Academia, 2018.

¹⁰ LEVÝ, Jiří a Jiří HONZÍK. *České teorie překlada*. Sv. 1. Praha: Ivo Železný, 1996.

¹¹ HRALA, Milan (ed.). *Kapitoly z dějin českého překlada*. Praha: Karolinum, 2002.

Historii francouzské literatury popisuje z české perspektivy z nejnovějších publikací nejlépe *Panorama francouzské literatury od počátku po současnost* Jiřího Šrámka.¹² Referenčními pracemi ve francouzském prostředí zůstávají přehledové práce autorů Adrého Lagarda a Laurenta Micharda¹³ nebo Pierra Brunela.¹⁴

Co se práce s bibliografickými daty týče, metodologické východisko pro tuto práci představuje jednak přehled překladové produkce z francouzštiny v době komunistické diktatury Pavla Čecha,¹⁵ jednak analýza překladů z francouzštiny a knižního trhu po r. 1989 Jovanky Šotolové.¹⁶ Velmi podnětnou publikací o dějinách českého knižního trhu je kniha Z. Šimečka a J. Trávníčka *Knihy kupovati*.¹⁷

Hodnocení recepce francouzské literatury prostřednictvím překladu vychází v první řadě ze sociologického přístupu ke zkoumání literatury, který formuloval Pierre Bourdieu.¹⁸ Vzájemnými vztahy mezi literaturami a cirkulací děl mezi nimi se současně zabývá Pascale Casanovová,¹⁹ zatímco zprostředkovatelskou roli překladu zkoumá ve svých pracích translátolog Itamar Even-Zohar, který vyslovuje potřebu zkoumat překladovou literaturu jako samostatnou entitu.²⁰

¹² ŠRÁMEK, Jiří. *Panorama francouzské literatury od počátku po současnost*. Sv. I. Brno: Host, 2012.

¹³ LAGARDE, André a Laurent MICHARD. *XIXe siècle: les grands auteurs français du programme*. Paris: Bordas, c1967. a LAGARDE, André, Raoul AUDIBERT, Henri LEMAITRE, Thérèse VAN DER ELST a Laurent MICHARD. *XXe siècle: 1900-1973*. Paris: Bordas, 1969.

¹⁴ BRUNEL, Pierre. *Histoire de la littérature française*. [Vol.] 2, *XIXe et XXe siècle*. Paris: Bordas, 2001.

¹⁵ ČECH, Pavel. *Francouzsko-české vztahy v oblasti překladu (1945-1953)*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. Filozofická fakulta.

¹⁶ ŠOTOLOVÁ, Jovanka. *Francouzská literatura v českých překladech po roce 1989: 25 let bez cenzury*. Praha: Univerzita Karlova, Karolinum, 2018.

¹⁷ ŠIMEČEK, Zdeněk a Jiří TRÁVNÍČEK. *Knihy kupovati...: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014.

¹⁸ BOURDIEU, Pierre. *Pravidla umění: geneze a struktura literárního pole*. Brno: Host, 2010.

¹⁹ CASANOVA, Pascale. *Světová republika literatury*. Praha: Karolinum, 2012.

²⁰ EVEN-ZOHAR, Itamar. *The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem*. In: VENUTI, Lawrence (ed.). *The Translation Studies Reader*. London: Routledge, 2012. s. 162.

2.2. Korpus bibliografických dat

Korpus analyzovaných dat je tvořen knižními vydáními českých překladů z francouzštiny, které byly publikovány v letech 1918 až 1929. Základním kritériem pro výběr dat je tedy jazyk originálu, tj. francouzština, a datum vydání českého překladu.

Dalším důležitým kritériem je literární druh a žánr díla. Vzhledem k zaměření této práce na uměleckou prózu byly ze shromážděných dat vyřazeny tituly odborného charakteru, například veškerá pojednání z oblasti přírodních věd nebo vojenství apod.

V korpusu však byly ponechány odborné publikace z oblasti humanitních věd, a to ze dvou důvodů. Prvním důvodem bylo, že jsme nechtěli oslabit průkaznost shromážděných dat často subjektivním posuzováním převažujícího charakteru jednotlivých esejistických prací zejména z oboru filozofie, historie nebo estetiky. Druhým důvodem bylo, že vyřazení těchto položek by vedlo ke zkreslení poměrného zastoupení jejich autorů v rámci celého korpusu, neboť v řadě případů jejich tvorba přeložená do češtiny obsahovala i díla čistě umělecké povahy. Z těchto důvodů jsme se rozhodli ponechat v korpusu i veškerá dramatická a básnická díla, a to navzdory tomu, že v komentáři překladové produkce jim nebudeme věnovat další pozornost. Započítáváme je však do celkového počtu položek spojených s daným autorem.

Poznámka k použité terminologii: Pojmem **položka** se rozumí jedno vydání určitého díla. Samostatné položky proto představují jak různé překlady téhož díla, tak druhá a další vydání téhož díla nebo jednotlivé svazky téhož díla vydávané v průběhu více let.

Výraz **nakladatelský subjekt** označuje nakladatele uvedeného v bibliografickém záznamu. Tentýž nakladatel v řadě případů však v průběhu let používal několik variant svého jména, příp. názvu. Tyto údaje se navíc liší mezi jednotlivými katalogizačními záznamy. Abychom umožnili kvantitativní vyhodnocení údajů o nakladateli, zvolili jsme pro každý subjekt vždy jen jedno označení. Stejným způsobem jsme postupovali i u údajů o překladateli a pseudonymy nahradili vlastním jménem překladatele.

Soubor bibliografických údajů, ze kterých tato práce vychází, je založen v první řadě na elektronické databázi katalogu Národní knihovny České republiky, jež poskytuje v největší

úplnosti nezbytné údaje (tj. název díla, jméno autora, nakladatele, místo a rok vydání) a umožňuje získat i údaje o překladateli. Katalog Národní knihovny ale nelze považovat za zcela úplný, proto jsme se pokusili chybějící údaje doplnit ze záznamů České národní bibliografie,²¹ Souborného katalogu ČR nebo z dalších internetových zdrojů.²² Vzhledem k rozsahu shromážděných dat a k cíli této práce, kterým bylo podat komentovaný statistický přehled překladové produkce v daném období, je třeba upozornit, že i když naším záměrem bylo sestavit co možná nejúplnější bibliografický soupis překladů z francouzštiny v letech 1918–1929, už jen pro jeho výběrový charakter jej nelze považovat za zcela definitivní.

V rámci bibliografického korpusu jsme rozdělili autory umělecké prózy do tří hlavních kategorií: tradiční umělecká literatura, moderní umělecká literatura a zábavná literatura. Zábavná literatura představuje zcela samostatnou kategorii. Východiskem pro toto rozdělení byly práce z oboru literární historie, především autorů Adrého Lagarda a Laurenta Micharda.²³

Rozdělení na zábavnou, moderní nebo tradiční uměleckou literaturu nevychází výhradně z charakteru jednotlivých děl, ale z hodnocení celého díla daného autora v soudobé literární historiografii a jeho hlavním úkolem je usnadnit klasifikaci nakladatelských subjektů v závislosti na složení jejich překladové nabídky. Vedlejšími kategoriemi jsou poezie a drama a odborná literatura. V tomto případě rozlišujeme na úrovni jednotlivých položek.

²¹ Elektronická databáze České národní bibliografie registruje údaje obsažené v letech 1920 až 1921 v *Československé bibliografii*, v letech 1922 až 1928 v *Bibliografickém katalogu* a od r. 1929 v *Bibliografickém katalogu ČSR*.

²² Jako pomůcku k získání chybějících údajů jsme využili především mezinárodní internetový katalog WorldCat (<https://www.worldcat.org/>). Ve výjimečných případech byly údaje získány z katalogů knihkupců či antikvářů.

²³ Viz 2.1. Dosavadní výzkum a zdroje, s. 11.

2.3. Struktura práce

2.3.1. Teze

Tato práce na základě shromážděných bibliografických dat ověřuje tři teze týkající se složení překladové produkce:

- a) Překládaná literatura reflektuje zájmy čtenářů zprostředkované nakladateli. Výběr titulů či autorů však současně ovlivňují i subjektivní preference účastníků procesu.
- b) Výběr překladů je ovlivněn reprezentací překládané literatury v cílovém prostředí, kterou zároveň sám ovlivňuje. Na základě přeložené literatury proto lze identifikovat autory vnímané jako kanonické reprezentanty překládané literatury.²⁴
- c) Vzájemně spolu soupeří různé druhy umělecké literatury a zábavná literatura.²⁵ Tento jev vede ke specializaci nakladatelských subjektů.

2.3.2. Metoda

Vzhledem k široce vymezenému předmětu této práce lze předpokládat, že její závěry se budou do značné míry shodovat s výsledky výzkumu na poli literární historie a dějin překladu. Přínos této práce proto může spočívat spíše v tom, že nabídne souborný přehled českých překladů vydaných knižně v letech 1918 až 1929, který závěry literární historie podpoří potřebnými daty.

Uvedeme-li jednotlivé francouzské autory do kontextu širší dobové produkce, umožníme tak lepší pochopení jejich významu v rámci české literatury.²⁶ Stejně tak můžeme napomoci lepšímu pochopení významu jednotlivých osobností z řad nakladatelů a překladatelů. Franco Moretti v tomto smyslu prohlašuje, že „kvantitativní data jsou užitečná, jelikož nezávislá na interferencích jednotlivých badatelů, a dále že jsou podnětná, protože vyžadují interpretaci mimo kvantitativní pole.“²⁷

²⁴ EVEN-ZOHAR, Itamar. *The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem*. s. 163.

²⁵ P. Bourdieu mluví v souvislosti s roztržičností literárního pole o „vzájemné konkurenci davu nejistých božstev.“ BOURDIEU, Pierre. *Pravidla umění*. s. 181.

²⁶ BOURDIEU, Pierre. *Pravidla umění*. s. 100.

²⁷ MORETTI, Franco. *Grafy, mapy, stromy*. s. 37.

Při analýze a komentáři korpusu jsme byli nuceni rozlišit mezi synchronním a diachronním přístupem. První částí práce je tedy statistická analýza korpusu bibliografických údajů s cílem popsat v obecné rovině složení korpusu a zjistit poměrné zastoupení jeho jednotlivých složek. Na základě tohoto rozdělení pak můžeme identifikovat významné vydavatele a překladatele francouzské beletrie tehdejší doby. Současně zjišťujeme, která nakladatelství vydávají ve zkoumaném období vůbec nejvíce položek a kteří autoři patří mezi nejvydávanější v rámci jednotlivých kategorií.

Druhou částí práce je komentář složení překladové produkce, jehož cílem je popsat korpus ze synchronní perspektivy a vyhodnotit, kteří z překládaných autorů jsou z dnešního pohledu vnímáni jako součást francouzského literárního kánonu. Kanonickou literaturou jsou myšlena díla, která si udržela svou hodnotu v tom smyslu, že jejich autoři jsou dodnes vnímáni literární historií a potažmo čtenáři jako relevantní. Jinými slovy jsou to ta díla, která Bourdieu označuje jako „trvalé bestsellery“.²⁸ Díla klasifikovaná jako zábavná literatura do této kategorie zpravidla nepatří a povětšinou upadla do zapomnění.²⁹ Autorům z této skupiny tudíž nebudeme až na výjimky věnovat větší pozornost.

V komentáři se dále budeme snažit popsat orientaci vybraných nakladatelských subjektů a uvést jejich produkci do vzájemné souvislosti. Základní dělení vychází z předpokladu, že i v rámci nakladatelské produkce platí opozice mezi zaměřením na literaturu uměleckou a zábavnou, jinak řečeno, protiklad mezi kulturními hodnotami a hodnotami ekonomickými.³⁰ Současně však nelze ponechat stranou esteticko-ideologický obsah děl, který představuje další kritérium při volbě autora.

²⁸ BOURDIEU, Pierre. *Pravidla umění*. s. 199.

²⁹ „Knihy přežijí, pokud je lidé čtou, a zmizí, pokud se tomu tak neděje. A zmizí-li celá skupina žánrů ze scény, nejpravděpodobnějším vysvětlením je, že ještě dříve, než zmizely knihy, zmizeli sami jejich čtenáři.“ MORETTI, Franco. *Grafy, mapy, stromy*. s. 27.

³⁰ BOURDIEU, Pierre. *Pravidla umění*. s. 191.

3. Výsledky statistického zpracování dat

3.1. Překlady francouzské beletrie vydané v období 1918–1929

Poválečné období a celé druhé desetiletí 20. století jsou v Československu obdobím rozmachu knižní produkce. Tuto dobu lze s jistou nadsázkou srovnat s oživením vydavatelské činnosti o tři čtvrtě století později v 90. letech. Celková knižní produkce od konce války rychle roste a tento fakt platí jak pro původní domácí tvorbu, tak pro překladovou literaturu.

Stále rostoucí počet vydaných domácích, a zejména zahraničních titulů vyvolal brzy kritiku a již po jednom desetiletí vedl k přesycení knižního trhu.³¹ Pokles poptávky má jasný dopad na celkový objem vydaných titulů. Je tedy pravděpodobné, že právě čtenářská poptávka přímo a relativně rychle ovlivňuje nabídku na knižním trhu nejen co do kvantity, ale i co do kvality. K poklesu poptávky po nových knižních titulech se navíc na konci 20. let přidává zmíněná všeobecná hospodářská krize, a proto má období 1918-1929 v české literární historii ojedinělé postavení.

Shromážděný korpus bibliografických údajů nevyovídá o kvalitě jednotlivých překladů, ani o výši nákladu u jednotlivých titulů. Poskytuje však celkový přehled o nabídce překladů z francouzské literatury, o překládaných autorech, překladatelích a vydavatelích. Na základě těchto dat je možné určit obecné tendence při výběru titulů, nejžádanější autory a v rámci celého období popsat, jak se vytvářel obraz francouzské literatury v českém prostředí.

3.1.1. Počet vydaných překladů z francouzštiny

Francouzská literatura, nebo přesněji řečeno české překlady francouzsky psaných děl zaujímají v rámci knižní produkce jako celek zvláštní postavení.³² Ve srovnání s ostatními světovými jazyky jsou překlady z francouzštiny jednoznačně nejpočetnější a převyšují i počet překladů z angličtiny.

³¹ ŠIMEČEK, Zdeněk a Jiří TRÁVNÍČEK. *Knihy kupovati*. s. 258.

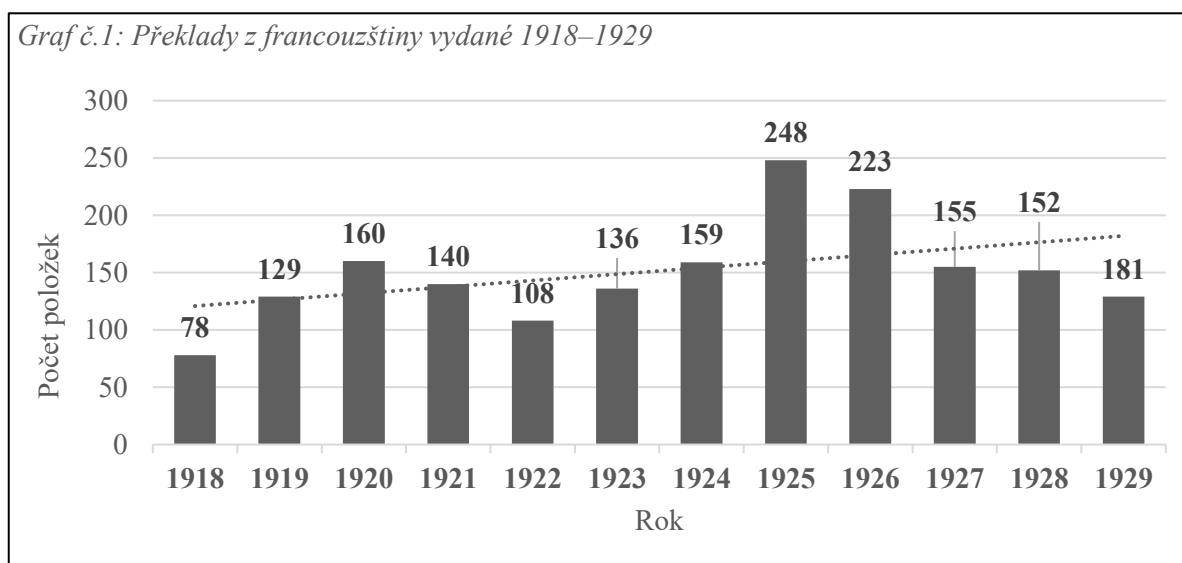
³² „Příliv překladů z francouzštiny do češtiny udivoval svou četností a rychlostí.“ MARÈS, Antoine a Tereza RIEDLBAUCHOVÁ (eds.). *Naše Francie*. str. 13.

Tabulka č. 1: Počet překladů ze světových jazyků v roce 1925³³

Jazyk	Angličtina	Francouzština	Němčina	Španělština
Počet položek	280	320	90	11

Mezi lety 1918–1929 vyšly, nepočítáme-li odborné publikace, necelé dva tisíce položek (tj. 1925). V „krátkém“ roce 1918 bylo vydáno 78 titulů. Další rok se jejich počet zdvojnásobuje a následující tři roky dál roste. V roce 1922 přichází první propad, následně však produkce opět sílí a v roce 1925 dosahuje ve sledovaném období maxima – 248 titulů. Po roce 1926, který je také výjimečně bohatý, přicházejí dva relativně skromné roky, kdy vyšlo průměrně přes 150 titulů. V roce 1929 pak produkce znovu sílí.

Průměrný počet vydaných překladů se pohybuje okolo 160 položek ročně a obecně lze v celém období navzdory všem výkyvům mluvit o vzestupné tendenci.

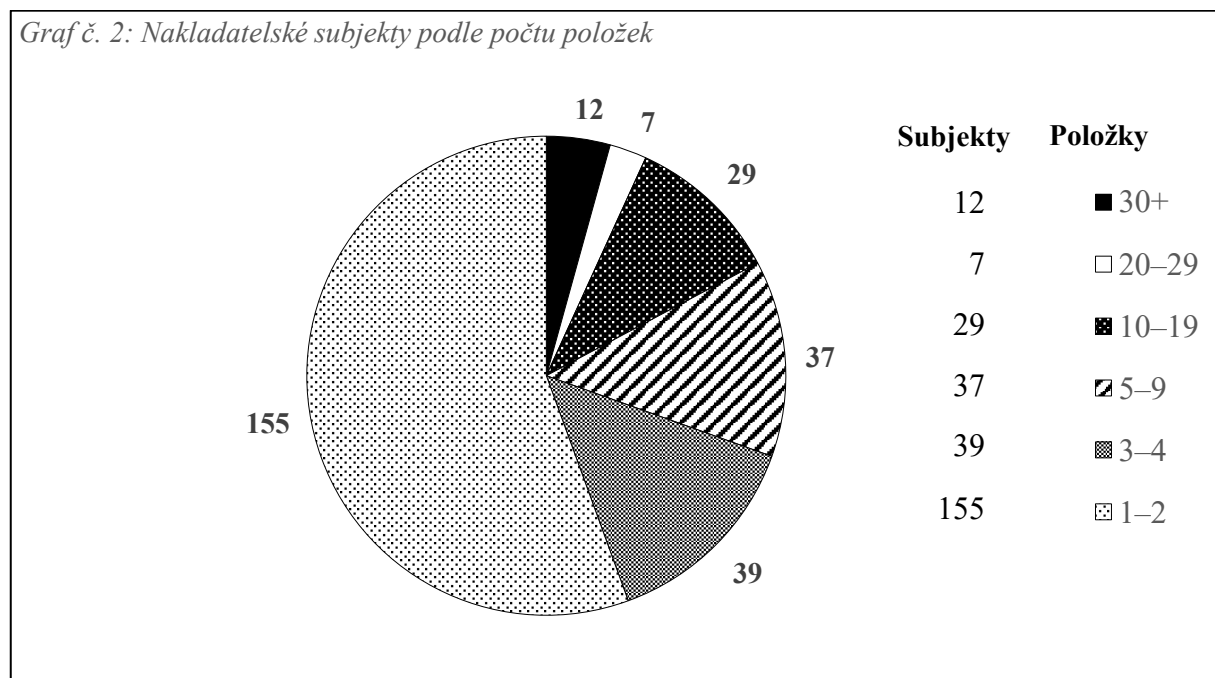

3.2. Nakladatelské subjekty podle počtu vydaných titulů

Rozmach poválečného knižního trhu dokládá počet nakladatelů zastoupených v bibliografickém korpusu, neboť zde napočítáme celkem 279 různých subjektů. Objem publikovaných překladů však není mezi jednotlivé nakladatelské subjekty rozložen rovnoměrně.

³³ Údaje podle centrálního katalogu NK ČR.

Pouze 73 subjektů publikovalo více než pět překladových titulů z francouzštiny a pouze u 19 z nich překročila produkce hranici dvaceti titulů. Z toho vyplývá, že 80 % překladů bylo vydáno celkem 73 nakladateli, tj. zhruba čtvrtinou z jejich celkového počtu.

3.2.1. Nakladatelské subjekty s 20 a více položkami

Nejsilněji zastoupeným vydavatelským subjektem je zcela jednoznačně nakladatelství Josefa Richarda Vilímka (1860–1938). Jedno z tehdy největších nakladatelství vydalo za dvanáct let celkem 226 překladů z francouzštiny, tedy několikanásobně více než obě velké konkurenční společnosti Jan Otto a František Topič. Mezi nejsilněji zastoupenými nakladateli přesto najdeme většinu velkých pražských soukromých nakladatelství,³⁴ jistou výjimkou je nakladatelství Novina, podnik provozovaný agrárníckou stranou.³⁵

³⁴ Převážná většina nakladatelství měla v této době své sídlo v Praze. „V Praze vycházelo více než šedesát procent knih vydaných v Československu a odhaduje se, že zde bylo realizováno na devadesát procent překladové literatury.“ ŠIMEČEK, Zdeněk a Jiří TRÁVNÍČEK. *Knihy kupovati*. s. 245.

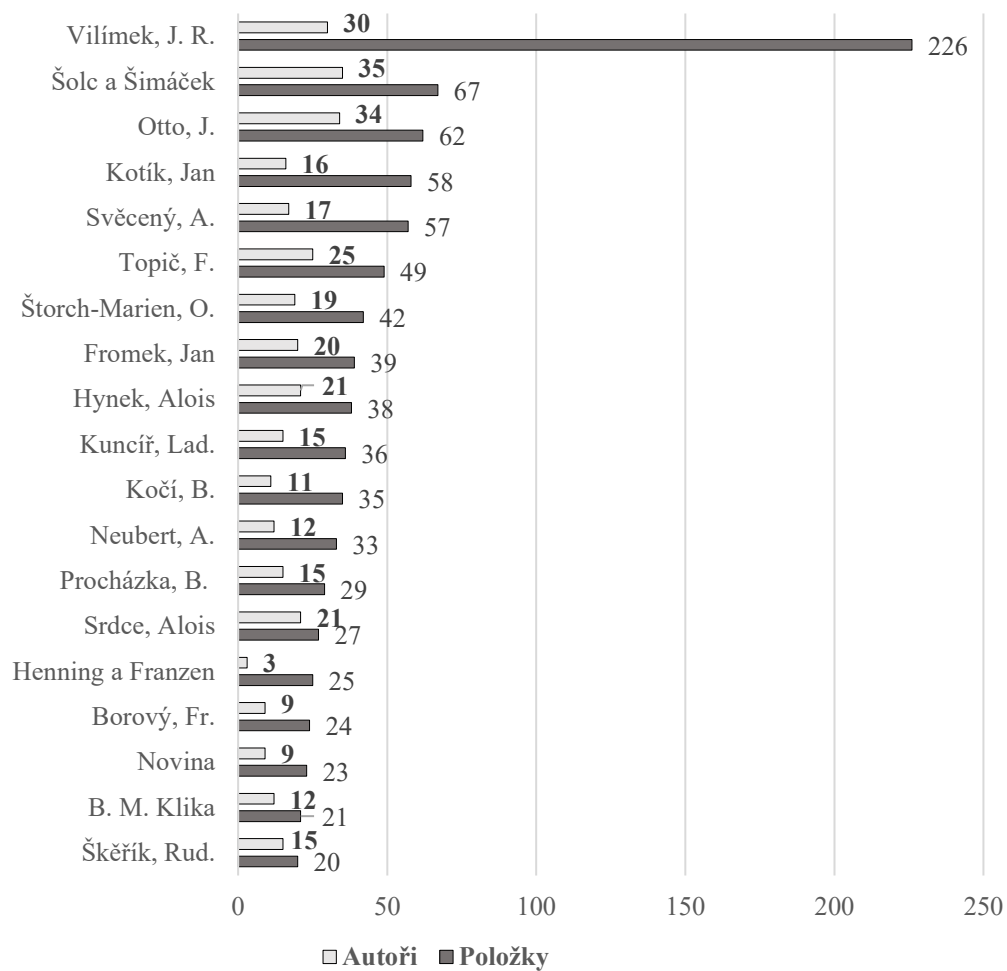
³⁵ Novina fungovala také pod názvem Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské, zejména před r. 1930.

Počet vydaných titulů nutně nesouvisí s pestrostí nabídky. Zaměříme-li se na 19 nakladatelů, kteří vydali mezi lety 1918 a 1929 přes dvacet položek, zjistíme, že Vilímkovo nakladatelství sice vydalo zdaleka nejvíce položek a nabídlo velký počet francouzských autorů (tj. 30), avšak nakladatelství Topič nabídlo ve stejném období jen o pět autorů méně. Vůbec nejvíce autorů vydala nakladatelství Šolc a Šimáček a J. Otto (tj. 35, resp. 34). Přitom u J. Otty vyšlo téměř čtyřikrát méně položek než u J. R. Vilímka.

Ani mezi nakladateli, kteří vydali srovnatelný počet titulů, nelze prokázat, že by počet přeložených autorů přímo souvisel s množstvím vydaných položek. Někdy je tomu právě naopak, například v produkci vydavatele Jana Kotíka a Rudolfa Škeříka je zastoupeno prakticky stejné množství autorů, přitom první vydal celkem 58 položek, zatímco druhý pouze 20.

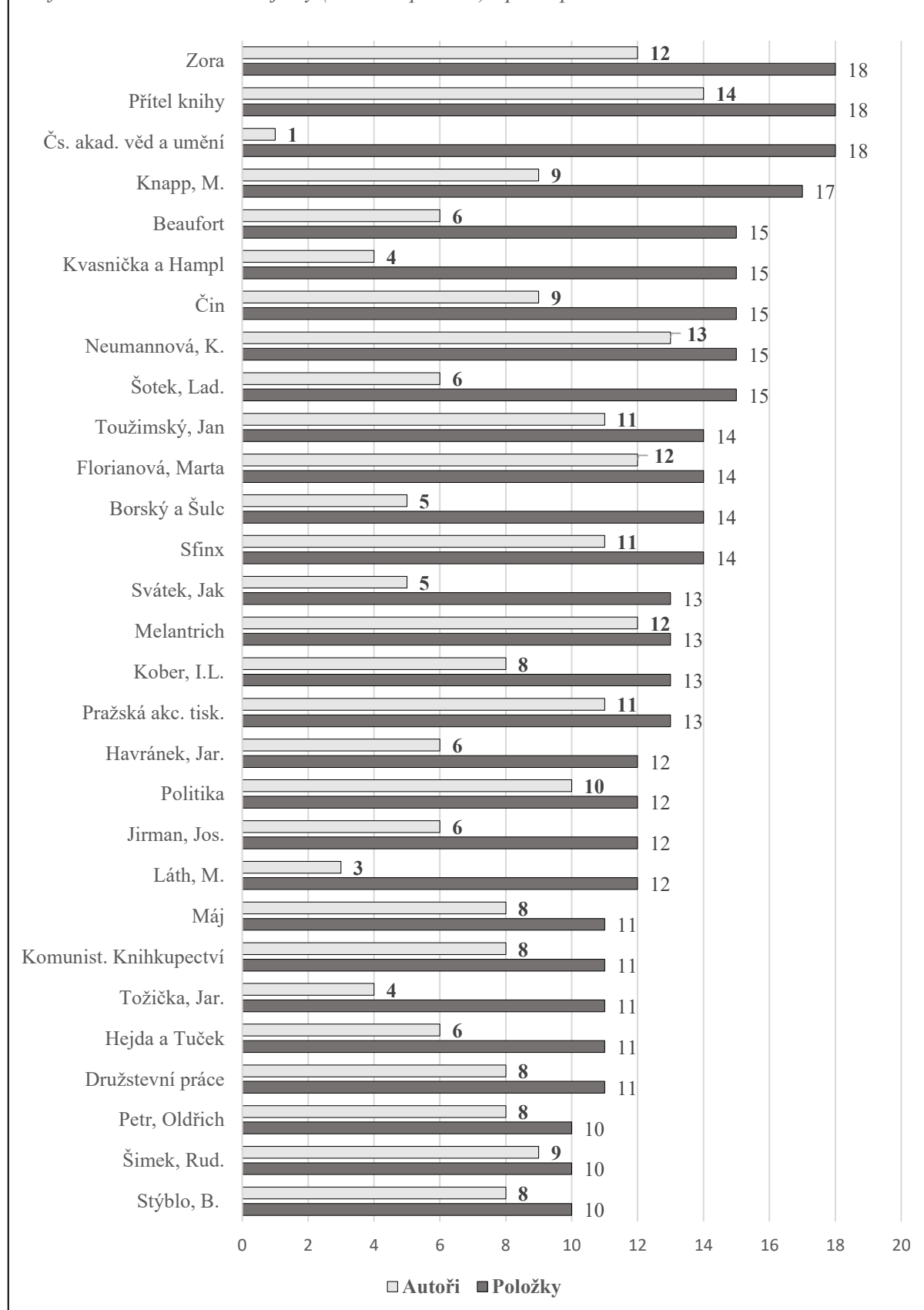
Nepoměr mezi počtem přeložených autorů a vydaných položek se vysvětlí při bližším pohledu na nabídku jednotlivých nakladatelů. Přestože jsou mezi vybranými 19 nakladatelstvími zastoupeni i vydavatelé známí svým zaměřením na umělecky hodnotnou literaturu jako například **Rudolf Škeřík**, **Ladislav Kuncíř**, **Otakar Štorch-Marien** nebo **Jan Fromek**, za nejvyšším počtem vydaných titulů stojí jednoznačně autoři komerčně úspěšní, dostatečně plodní a u českých čtenářů dlouhodobě oblíbení, jak o tom svědčí častá druhá vydání. Tyto rozdíly nepřímo dokládají čtenářskou popularitu a prodejnost některých autorů.

Graf č. 3: Nakladatelské subjekty (20 a více položek) - počet položek a autorů

3.2.2. Nakladatelské subjekty s 10 až 19 položkami

Graf č. 4: Nakladatelské subjekty (10 až 19 položek) - počet položek a autorů

3.2.3. Nejsilněji zastoupení nakladatelé

Nejvyšší počet položek mají nakladatelé **Vilímek, Otto, Kotík, Topič a Šolc a Šimáček**. V nabídce Vilímkova nakladatelství figuruje dohromady 30 autorů. U většiny z nich byl přeložen pouze jeden nebo dva tituly, jen pět autorů překročilo hranici pěti položek. Vilímek z francouzské literatury očividně upřednostňoval žádané autory: **Jules Verne** (55 položek), **Alexandre Dumas** (52 položek), **Guy de Maupassant** (27 položek), **Honoré de Balzac** (13 položek) a **Émile Zola** (39 položek). Těchto pět spisovatelů pokrývá přes 80 % celkové produkce o objemu 186 položek.

Jan Kotík má podobně jako Otto své vyzkoušené autory s více než pěti položkami. Tentokrát jde především o detektivní a dobrodružné romány, neboť vydává 28 románů od **Gastona Leroux** (1868–1927), 8 od **Maurice Leblanca** (1864–1941) a 5 od **Alexandra Dumase**. Právě u Kotíkova nakladatelství je nepoměr mezi počtem vydaných položek a počtem autorů největší. V případě nakladatelství **Šolc a Šimáček** jsou autoři s pěti a více tituly pouze dva. Jde o 8 dobrodružných románů **Paula Févala** (1860–1933) a 14 svazků dějepisných studií francouzského bohemisty **Ernsta Denise** (1849–1921).

U **Jana Otty** je situace zcela odlišná. Nakladatelství v letech 1918–1929 vydalo 62 položek od 34 autorů. Balzac a Dumas nicméně i zde patří k početně nejsilněji zastoupeným autorům každý s 5 položkami. Třetím nejvydávanejším autorem je **Prosper Mérimée** (1803–1870) také s 5 položkami. Podobně jako J. Otto ani nakladatelství **Františka Topiče** ve své nabídce nemá jen čistě zábavnou literaturu a silněji je zastoupen jediný autor **Marcel Prévost** (1862–1941) s 12 položkami.

Všichni výše jmenovaní autoři patří mezi obecně nejvydávanejší. Uvedená nakladatelství jsou nejvýznamnějšími vydavateli těchto autorů, protože z jejich díla vyšel nejvyšší počet položek právě u nich, i když ani v jenom případě nejsou tito autoři vázáni na jeden jediný nakladatelský subjekt.

3.2.4. Vydavatelé umělecké literatury

Komentář k vybraným nakladatelským subjektům zaměřeným na uměleckou literaturu.

Odeon

Nakladatelství Odeon založil v Praze v roce 1925 knihkupec **Jan Fromek** (1901-1966). Přes svůj pozdní vznik Fromkovo nakladatelství patří mezi nejsilněji zastoupené subjekty (39 položek, 20 autorů). Činnost nakladatelství byla od jeho vzniku zaměřena na vydávání umělecky hodnotné literatury. Jeho vlastník Jan Fromek udržoval osobní styky s českou uměleckou avantgardou a levicovými intelektuály.³⁶ Mezi jím vydanými tituly jsou i překlady Karla Teigeho a jeho družky Josefíny Nevařilové.³⁷

Překlady z francouzštiny v nabídce nakladatelství odpovídají z větší části jeho zaměření na uměleckou literaturu. Pomineme-li pětidílnou sérii románů o Fantomasovi,³⁸ Jan Fromek nabízel v letech 1918–1929 především moderní literaturu. Mezi překlady nechybí **G. Apollinaire, J. Cocteau, J. Supervielle, J. Romains** a dokonce ani **G. Bernanos**. Nabídku doplňují starší díla, např. Chateaubriandova *Atala* v novém překladu J. Zaorálka, libertinské romány **Sadovy** a **Rétifa de La Bretonne** a kompletní **Proustovo Hledání ztraceného času**.

Aventinum

Dobrým příkladem nakladatelství, které vzniklo s koncem války, je nakladatelství **Otakara Štorcha-Mariena** (1897–1974). Jeho zakladatel se podobně jako Jan Fromek pohyboval v pražských uměleckých kruzích.³⁹ V Aventinu však z francouzské literatury vycházela především umělecká literatura tradičního ražení. Nejvydávanějšími autory jsou **C. Lemonnier, G. Duhamel** a **J. Romains**. Moderní literatura je zastoupena **P. Gauguinem**,

³⁶ OPELÍK, Jiří, Vladimír FORST a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury*. III/1. s. 653–655.

³⁷ Ribemont-Dessaignes, Georges. *Ano a ne, čili, Klec v ptáku*. překl. a graf. úprava K. Teige. Praha: Jan Fromek, 1926. Baudelaire, Charles. *Fanfarlo*. překl. J. Nevařilová. Praha: J. Fromek, 1927.

³⁸ Souvestre, Pierre. *Fantomas. III-IV*. Přel. A. Hirsch, V. Jančová, Z. Marešová a V. Záhořek. Praha: J. Fromek, 1929.

³⁹ JANIŠOVÁ, Hana. *Klub moderních nakladatelů Kmen*. s. 29; OPELÍK, Jiří, Vladimír FORST a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury*. I. s. 98–101.

P. Morandem a **P. Valérym**. Mezi vydanými tituly najdeme jednotlivé překlady např. od **Jarmily Fastrové**, **B. Reynka** a **R. Weinera**.

Ladislav Kuncíř

Nakladatelství **L. Kuncíře** (1890–1974) vzniklo v r. 1923. Jeho zakladatel byl podobně jako Jan Fromek současně i knihkupcem a kladl si za cíl vydávat hodnotná literární díla. Orientace Kuncířova nakladatelství však byla zcela odlišná.⁴⁰ Ve středu jeho pozornosti byla katolicky orientovaná literatura a nakladatelství spolupracovalo s **Josefem Florianem**. Mezi vydávanými autory je tudíž **J. Barbey d’Aurevilly**, **E. Hello** a **Jammes Francis**. Mezi překladateli najdeme u L. Kuncíře nejčastěji opět J. Zaorálka, dále J. Fastrovou a **Zdeňka Hobzika**, který se později jako překladatel věnoval dobrodružné literatuře.⁴¹ Z Hobzíkových překladů vydaných L. Kuncířem stojí za zmínku **Rabelaisova Hružostrašná historie velkého Gargantuy**. Ze starší literatury uveďme ještě středověkou legendu *Kejklíř Matky Boží* v překladu O. Bablera.

Rudolf Škeřík

Nakladatelská činnost R. Škeříka (1896–1968) bylo v první řadě projevem jeho zájmu o umění. Produkce jeho nakladatelství, jež vzniklo v r. 1921, byla zaměřena na hodnotnou uměleckou literaturu a řídila se do značné míry jeho vlastním vkusem.⁴² V pestré směsici autorů figurují nejen moderní autoři jako například **M. Maeterlinck**, se kterým si Škeřík sám dopisoval, **Henri de Montherland**, **Guillaume Apollinaire**, **Anatole France** nebo **André Suarès**, ale i **Gustave Flaubert** a **Alfred de Musset**. Zcela mimořádným počinem bylo vydání výboru z **Villonových** básní v překladu **Otokara Fischera**.

⁴⁰ PUTNA, Martin C. a Martin BEDŘICH. *Česká katolická literatura v kontextech 1918-1945*. s. 1320–1327.

⁴¹ Bibliografický soupis českého uměleckého překladu po r. 1945 (<http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/H/HobzikZdenek.htm>; zobrazeno 17. 10. 2018)

⁴² MACKOVÁ, Radka. *Nakladatel Rudolf Škeřík a jeho dílo*. s. 8.

Kamila Neumannová

Činnost nakladatelství **K. Neumannové** (1874–1956) je do značné míry spjata s **Arnoštem Procházkou** a *Moderní revuí*. Nakladatelství vzniklo již před první světovou válkou a soustřeďovalo se na dekadentní a symbolistní autory. Po válce se dostalo do finančních obtíží a jeho produkce byla prakticky ukončena začátkem 30. let.⁴³ Arnošt Procházka se na činnosti nakladatelství nepodílel pouze jako redaktor, byl také autorem překladů řady francouzských děl. U K. Neumannové vyšly jeho překlady autorů jako **A. Gide**, **A. Suarès**, **R. de Gourmont** nebo **A. France**.

Stará Říše

Jméno Marty Florianové se objevuje na titulech vydaných staroříšským nakladatelstvím Josefa Florianana. M. Florianová řídila distribuci knih a organizovala chod nakladatelství, zatímco její muž jej řídil po stránce obsahové. Nakladatelství se zaměřovalo na náročnou uměleckou a katolicky orientovanou literaturu. Svou činnost zahájilo před r. 1905 a pokračovalo až do konce 40. let. Josefu Florianovi a jeho vztahu k francouzské literatuře je věnována monografie Jitky Bednářové,⁴⁴ která dochází k závěru, že francouzská literatura sice zaujímá v produkci staroříšského nakladatelství klíčové postavení, ale ne proto, že by se Florian cíleně zajímal o francouzský jazyk a tamní uměleckou literaturu, ale proto, že při výběru na základě obsahových a estetických měřítek samovolně dospěl k jednotlivým francouzským autorům.

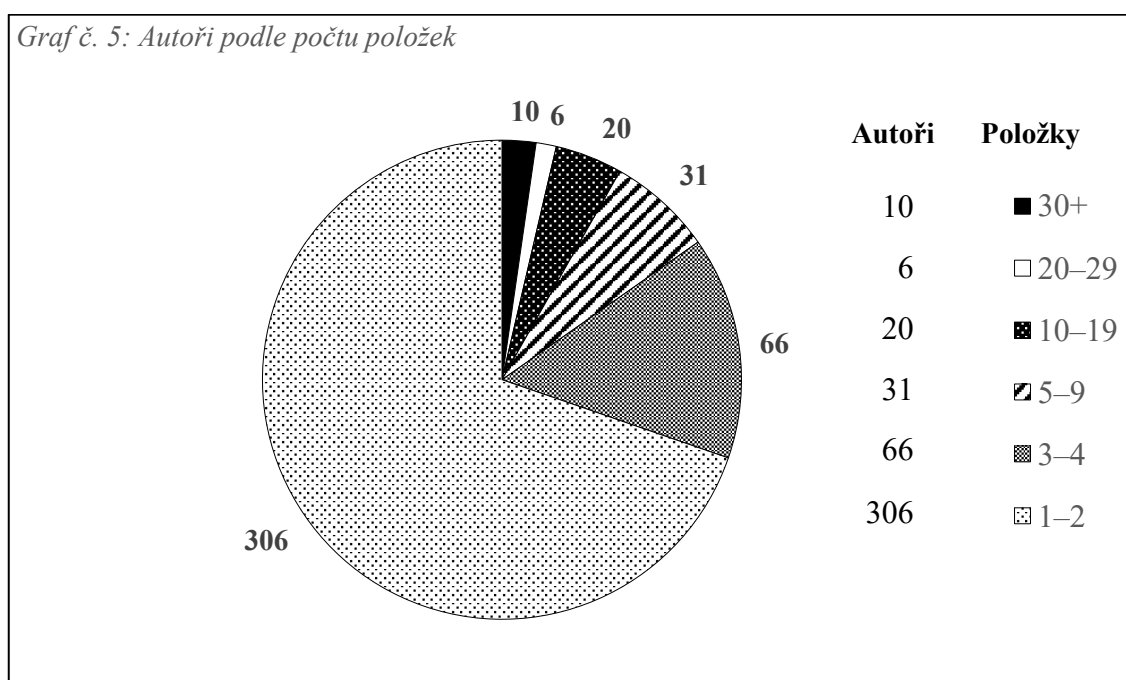
Mezi vydanými tituly převažují katolicky orientovaní autoři: **Léon Bloy**, **Georges Bernanos**, **Francis Jammes** nebo **J.-A. Barbey d'Aurevilly**. Vedle nich však najdeme i sbírku výroků Napoleona Bonaparta a vzpomínky na Napoleonův pobyt ostrově sv. Heleny od Paula Frémeauxe. Autorem většiny překladů je sám Josef Florian. Z ostatních překladatelů jmenujme Bohuslava Reynka.

⁴³ OPELÍK, Jiří, Vladimír FORST a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury*. III/1. s. 516–518.

⁴⁴ BEDNÁŘOVÁ, Jitka. *Josef Florian a jeho francouzští autoři*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006.

3.3. Francouzští autoři

Rozdíly v počtu přeložených děl u jednotlivých autorů jsou ještě výraznější než rozdíly v produkci jednotlivých nakladatelství. V letech 1918 až 1929 byly publikovány překlady celkem 439 různých autorů. Nabídka byla nesmírně široká, nicméně u zhruba dvou třetin autorů (tj. 306) nebylo přeloženo více než jedno nebo dvě díla. Pouze u 67 autorů bylo přeloženo šest a více děl, z čehož vyplývá, že na 15 % autorů připadá celých 67 % titulů (tj. 1285 položek).

3.3.1. Autoři – 10 a více titulů

Nejsilněji zastoupení spisovatelé, tj. autoři, z jejichž díla bylo přeloženo deset a více titulů, představují úzkou, přitom však různorodou skupinu čítající celkem 36 osob. Z toho jedna třetina (tj. 13) se dožila sledovaného období a pouze šest jej přežilo. S výjimkou dvou starších autorů – **Molièra** (1622-1673) a **Voltaire** (1694-1778), tuto skupinu tvoří autoři činní převážně v druhé polovině XIX. století. Autoři tvořící v duchu romantismu a realismu jsou v následující tabulce sjednoceni do skupiny „tradiční umělecká literatura“.⁴⁵

⁴⁵ Rozdělení položek podle žánrů a literárních směrů viz oddíl 2.2. s. 13.

Zcela výjimečné postavení zauímají tři autoři: **Alexandre Dumas** starší (1802-1870) se 194 tituly, **Jules Verne** (1828-1905) s 79 tituly a **Honoré de Balzac** (1799-1850) s 84 tituly. Díla těchto vůbec nejvydávanějších autorů představují dohromady 19 % celé překladové produkce v letech 1919–1929.

Ostatní autory lze rozdělit na autory „zábavné literatury“ a „moderní umělecké literatury“. Do první skupiny patří, kromě Julesa Verna a Alexandra Dumase staršího, osm autorů: **Maurice Leblanc** (1864–1941), **Maurice Dekobra** (1885–1973), **Gaston Leroux** (1868–1927), **Georges Ohnet** (1848–1918), **André Theuriet** (1833–1907), **Henry Gréville** (1842–1902), **Claude Farrère** (1876–1957).

Moderní autoři mezi nejčastěji vydávanými jsou **Pierre Loti** (1850-1923), **Anatole France** (1844–1924), **Paul Féval** (1860–1933) a **Marcel Prévost** (1862–1941). V dalším komentáři se omezujeme na uměleckou prózu, a proto ponecháme stranou Molièrova dramata i spisy bohemisty **Ernsta Denise** (1849-1921), z pera **Alexandra Dumase** (1824-1895) mladšího však kromě dramát vyšlo i několik kratších próz.⁴⁶

Tabulka č. 2: Autoři podle počtu vydaných titulů (10 a více položek)

	Autor	Kategorie	Položky
1.	Dumas, Alexandre, 1802-1870	zábavná literatura	194
2.	Balzac, Honoré de, 1799-1850	tradiční umělecká literatura	84
3.	Verne, Jules, 1828-1905	zábavná literatura	79
4.	Hugo, Victor, 1802-1885	tradiční umělecká literatura	58
5.	Zola, Émile, 1840-1902	tradiční umělecká literatura	54
6.	Maupassant, Guy de, 1850-1893	tradiční umělecká literatura	39
7.	Rolland, Romain, 1866-1944	tradiční umělecká literatura	37
8.	France, Anatole, 1844-1924	tradiční umělecká literatura	35
9.	Leroux, Gaston, 1868-1927	zábavná literatura	32

⁴⁶ Překlady obou autorů nicméně nejsou bez zajímavosti. Celou polovinu překladů Molièrových komedií tvoří soubor 15 her v překladu Bohdana Kaminského (1859–1929) vydaný Českou akademií věd a umění v letech 1925–1929. U Alexandra Dumase mladšího jde zase o sedm různých překladů jediného dramatu *Dáma s kaméliemi*.

10.	Prévost, Marcel, 1862-1941	tradiční umělecká literatura	32
11.	Molière, 1622-1673	drama	29
12.	Leblanc, Maurice, 1864-1941	zábavná literatura	27
13.	Flaubert, Gustave, 1821-1880	tradiční umělecká literatura	26
14.	Barbey d'Aurevilly, Jules Amédée, 1808-1889	tradiční umělecká literatura	23
15.	Loti, Pierre, 1850-1923	tradiční umělecká literatura	21
16.	Denis, Ernest, 1849-1921	literatura faktu	20
17.	Lemonnier, Camille, 1844-1913	tradiční umělecká literatura	19
18.	Ohnet, Georges, 1848-1918	zábavná literatura	19
19.	Sand, George, 1804-1876	tradiční umělecká literatura	19
20.	Dumas ml., Alexandre, 1824-1895	drama	17
21.	Flammarion, Camille, 1842-1925	tradiční umělecká lit./lit. faktu	17
22.	Mérimée, Prosper, 1803-1870	tradiční umělecká literatura	17
23.	Musset, Alfred de, 1810-1857	tradiční umělecká literatura	15
24.	Féval, Paul, 1860-1933	zábavná literatura	14
25.	Ponson du Terrail, Pierre Alexis de, 1829-1871	tradiční umělecká literatura	14
26.	Gréville, Henry, 1842-1902 (Alice Marie Céleste Durand)	zábavná literatura	13
27.	Proust, Marcel, 1871-1922	moderní umělecká literatura	13
28.	Theuriet, André, 1833-1907	zábavná literatura	12
29.	Maeterlinck, Maurice, 1862-1949		11
30.	Rachilde, 1860-1953 (Marguerite Vallette-Eymery)	tradiční umělecká literatura	11
31.	Voltaire, 1694-1778	starší literatura	11
32.	Farrère, Claude, 1876-1957	zábavná literatura	11
33.	Bisson, Alexandre, 1848-1912	drama/tradiční umělecká literatura	10
34.	Bloy, Léon, 1846-1917	moderní umělecká literatura	10
35.	Dekobra, Maurice, 1885-1973	zábavná literatura	10
36.	Gautier, Théophile, 1811-1872	tradiční umělecká literatura	10

3.3.2. Autoři – 5 až 9 titulů

Tabulka č. 3: Autoři podle počtu vydaných titulů (5 až 9 položek)

	Autor	Kategorie	Položky
1.	Bourget, Paul, 1852-1935	tradiční umělecká literatura	9
2.	Gourmont, Rémy de, 1858-1915	tradiční umělecká literatura	9
3.	Ivoi, Paul d', 1856-1915 (Paul Charles Philippe Eric Deleutre)	zábavná literatura	9
4.	Maurois, Andre, 1885-1967	tradiční umělecká literatura	9
5.	Philippe, Charles-Louis, 1874-1909	tradiční umělecká literatura	9
6.	Rosny, J.-H., jeune, 1859-1948 (Séraphin Justin François Boex)	zábavná literatura	9
7.	Baudelaire, Charles, 1821-1867	poezie/tradiční uměl. literatura	8
8.	Duhamel, Georges, 1884-1966	tradiční umělecká literatura	8
9.	Lermina, Jules, 1839-1915	zábavná literatura	8
10.	Stendhal, 1783-1842	tradiční umělecká literatura	8
11.	About, Edmond, 1828-1885	tradiční umělecká literatura	7
12.	Apollinaire, Guillaume, 1880-1918	tradiční umělecká literatura	7
13.	Bordeaux, Henry, 1870-1963	tradiční umělecká literatura	7
14.	Dumur, Louis, 1863-1933	tradiční umělecká literatura	7
15.	Maquet, Auguste, 1813-1888	zábavná literatura	7
16.	Vautel, Clement, 1876-1954 (Clément-Henri Vaulet)	zábavná literatura	7
17.	Sue, Eugène, 1804-1857	tradiční umělecká literatura	7
18.	Aimard, Gustave, 1818-1883	tradiční umělecká literatura	6
19.	Benoit, Pierre, 1886-1962	zábavná literatura	6
20.	Carco, Francis, 1886-1958	tradiční umělecká literatura	6
21.	Denis, Léon. 1846-1927	okultismus	6
22.	Dorgelès, Roland, 1885-1973	tradiční umělecká literatura	5
23.	Dufour, Pierre, 1806-1884	literatura faktu	6
24.	Erckmann-Chatrian (É. Erckmann a A. Chatrian)	tradiční umělecká literatura	6
25.	Feuillet, Octave, 1821-1890	zábavná literatura	6
26.	Gide, André, 1869-1951	moderní umělecká literatura	6

27.	Margueritte, Victor, 1866-1942	tradiční umělecká literatura	6
28.	Mirbeau, Octave, 1848-1917	tradiční umělecká literatura	6
29.	Souvestre, Pierre, 1874-1914	zábavná literatura	6
30.	Lesage, Alain-René, 1668-1747	starší literatura	6
31.	Richepin, Jean, 1849-1926	zábavná literatura	6
32.	Romains, Jules, 1885-1972	tradiční umělecká literatura	6
33.	Aicard, Jean, 1848-1921	tradiční umělecká literatura	5
34.	Barbusse, Henri, 1873-1935	moderní umělecká literatura	5
35.	Bazin, René, 1853-1932	tradiční umělecká literatura	5
36.	Boylesve, René, 1867-1926 (René Tardiveau)	tradiční umělecká literatura	5
37.	Daudet, Alphonse, 1840-1897	tradiční umělecká literatura	5
38.	Ennery, Adolphe d', 1811-1899	tradiční umělecká literatura	5
39.	Gaboriau, Émile, 1832-1873	zábavná literatura	5
40.	Gyp, 1849-1932 (Sybille Riquetti de Mirabeau)	zábavná literatura	5
41.	Chateaubriand, Francois-Rene de, 1768-1848	tradiční umělecká literatura	5
42.	Jammes, Francis, 1868-1938	tradiční umělecká literatura	5
43.	Kessel, Joseph, 1898-1979	zábavná literatura	5
44.	La Fontaine, Jean de, 1621-1695	starší literatura	5
45.	Laurie, André, 1844-1909	zábavná literatura	5
46.	Lesueur, Daniel, 1860-1921 (Jeanne Lapauze)	zábavná literatura	5
47.	Louÿs, Pierre, 1870-1925	tradiční umělecká literatura	5
48.	Meilhac, Henri, 1831-1897	drama	5
49.	Mauriac, Francois, 1885-1970	tradiční umělecká literatura	5
50.	Prévost, Antoine François, 1697-1763	starší literatura	5
51.	Rétif de La Bretonne, Nicolas-Edme, 1734-1806	starší literatura	5
52.	Rostand, Edmond, 1868-1918	drama	5
53.	Suarès, André, 1866-1948	moderní umělecká literatura	5
54.	Valéry, Paul, 1871-1945	poezie/moderní uměl. literatura	5

3.3.3. Francouzští autoři z hlediska žánru a literárních proudů

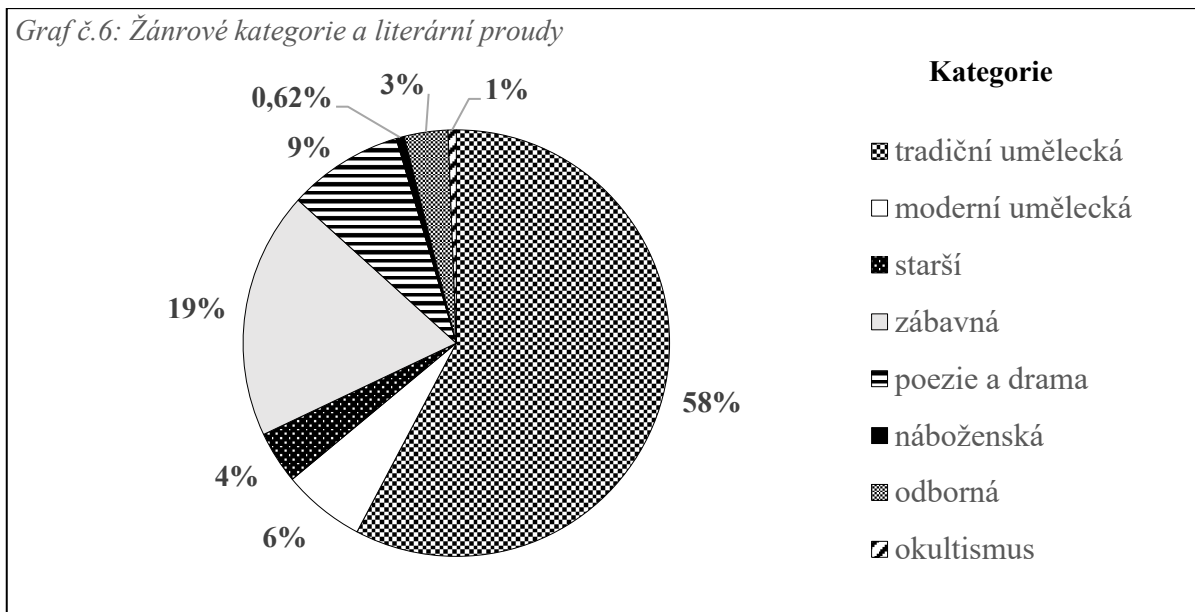
Všechny tituly v rámci bibliografického korpusu jsou rozděleny podle čtyř hledisek. Výchozím hlediskem je rozdělení na literaturu uměleckou a na literaturu faktu. Na rozdíl od odborných publikací z oblasti přírodních věd, jež byly z korpusu vyjmuty a nefigurují ani ve statistických přehledech, jsou z výše popsaných důvodů součástí korpusu i odborné tituly z oblasti humanitních věd v nejširším slova smyslu, poezie a dramata. Jednotlivé položky jsou proto dále rozděleny podle literárního druhu, neboť se s ohledem na zaměření této práce věnujeme podrobněji pouze umělecké próze.

Umělecká próza jako taková je pro účely analýzy rozdělena podle data vzniku, žánru a uměleckého proudu, k němuž je autor řazen. Samostatnou kategorií tedy tvoří všechna „starší literatura“ vzniklá v XVIII. století nebo dříve, „zábavná literatura“ a umělecká literatura, která je dále rozdělena na „tradiční uměleckou literaturu“ a „moderní uměleckou literaturu“.

Dělení na „zábavnou“ a „uměleckou“ i na „tradiční“ a „moderní“ literaturu je ze své podstaty sporné a často obtížně proveditelné. Jednotliví autoři procházejí již za svého života vývojem, stejně jako se proměňují literární směry. K vývoji literárních směrů se navíc přidávají posuny ve vnímání jednotlivých tvůrčích tendencí literárními kritiky a historiky způsobené rostoucím časovým odstupem. Pro účely statistické analýzy je však nutné neposuzovat jednotlivá díla, ale tvorbu autora jako celek. V našem shrnutí jsme se rozhodli rozdělit celkovou produkci tak, jak ji vnímá současná literární historie.

Z celkového pohledu převažuje v bibliografickém korpusu umělecká literatura obecně. Umělecká próza bez rozlišení na tradiční, moderní, starší a zábavnou představuje celkem 87 % všech položek. Ve výše vymezeném pojetí náboženská a odborná literatura plus okultistická pojednání představují necelých 5 % z celkového počtu překladů z francouzštiny. Ani poezie a drama nejsou zastoupeny nijak výrazně, tvoří jen 9 %. Mezi analyzovanými položkami je nejsilněji zastoupena tradiční umělecká literatura (58 %). Druhou nejpočetnější kategorií je zábavná literatura, tvoří ji zhruba jedna pětina položek. Čtvrtou největší skupinou je moderní umělecká literatura, která dohromady představuje 6 % položek.

Graf č.6: Žánrové kategorie a literární proudy

3.3.3.1. Tradiční umělecká literatura

Největší část bibliografického korpusu tvoří tradiční umělecká literatura, která představuje 58 % celkového objemu. Podobně jako u moderní umělecké literatury jde však o různorodou skupinu. Najdeme zde přes 1116 děl od téměř 180 různých autorů, jejichž překlady vyšly celkem u 183 nakladatelů. Nevětší podskupinu tvoří „klasičtí“ autoři 19. století.⁴⁷

Výjimečné postavení zaujímají tři francouzští romanopisci: **Honoré de Balzac**, **Victor Hugo** a **Émile Zola**. Díla těchto tří autorů spolu s díly Julesa Verna a Alexandra Dumase staršího představují takřka čtvrtinu všech překladů vydaných v letech 1918–1929. Nejsilnější pozici mezi tradiční literaturou tedy drží romantické a realistické, respektive naturalistické romány věhlasných autorů.

Romantismus, realismus, dekadence

K realistickým autorům se řadí i další autoři, jejichž díla byla ve sledovaném období vydávána ve vyšším počtu. Je to především **Guy de Maupassant** (39 položek) a **Romain Rolland** (37 položek). Rollanda vydávají především B. Kočí (14 položek) a Kvasnička a Hampl

⁴⁷ „Klasickými“ autory rozumíme ty, které lze považovat za součást světové literatury tak, jak ji vymezuje P. Casanovová. CASANOVA, Pascale. *Světová republika literatury*. s. 140.

(12 položek). Z Rollandova díla se největší pozornosti dostalo románu *Jan Kryštof*, který vychází nejprve u B. Kočího v letech 1920–1923 v překladu Jaroslavy Vobrubové-Veselé (díly I.–IV.) a Františka Jelínka (díly V.–X.). V letech 1928–1929 pak vychází u Kvasničky a Hampla celý cyklus v překladu Josefa Kopala. Stranou stojí jeden díl románu v překlad E. Čapka, který vydala v r. 1925 Družstevní práce.

Maupassantovo dílo přináší českým čtenářům především nakladatelství J. R. Vilímek (27 položek). Maupassant je, například spolu s Prosperem Mériméem nebo Gustavem Flaubertem, jedním z autorů s nejmenším poměrem mezi počtem vydaných položek a počtem překladatelů.

Vedle realismu má mezi tradiční literaturou své místo i tvorba romantická a dekadentní. Tuto skupinu zastupují v první řadě **J. A. Barbey d'Aurevilly**, **Pierre Loti**, **Alfred de Musset** a **Prosper Mérimée**. Díla těchto autorů jsou rovnoměrně rozdělena mezi větší počet nakladatelů a překladatelů. Barbey d'Aurevilly patří dokonce mezi autory s poměrně nejvyšším počtem nakladatelů.

<i>Tabulka č. 13: Tradiční umělecká literatura – autoři (5 a více položek)</i>	
Autor	Položky
Balzac, Honoré de, 1799-1850	84
Hugo, Victor, 1802-1885	58
Zola, Émile, 1840-1902	54
Maupassant, Guy de, 1850-1893	39
Rolland, Romain, 1866-1944	37
Flaubert, Gustave, 1821-1880	26
Barbey d'Aurevilly, Jules Amédée, 1808-1889	23
Loti, Pierre, 1850-1923	19
Sand, George, 1804-1876	19
Dumas ml., Alexandre, 1824-1895	17
Flammarion, Camille, 1842-1925	17
Lemonnier, Camille, 1844-1913	17
Mérimée, Prosper, 1803-1870	15
Musset, Alfred de, 1810-1857	15
Féval, Paul, 1860-1933	14
Theuriet, André, 1833-1907	12
Rachilde, 1860-1953 (Marguerite Vallette-Eymery)	11
Bloy, Léon, 1846-1917	10
Gautier, Théophile, 1811-1872	10

Bourget, Paul, 1852-1935	9
Gourmont, Rémy de, 1858-1915	9
Maurois, Andre, 1885-1967	9
Philippe, Charles-Louis, 1874-1909	9
Baudelaire, Charles, 1821-1867	8
Duhamel, Georges, 1884-1966	8
Dumur, Louis, 1863-1933	7
Stendhal, 1783-1842	8
Bordeaux, Henry, 1870-1963	7
Sue, Eugène, 1804-1857	7
Carco, Francis, 1886-1958	6
Margueritte, Victor, 1866-1942	6
Mirbeau, Octave, 1848-1917	6
Aicard, Jean, 1848-1921	5
Bazin, René, 1853-1932	5
Boylesve, René, 1867-1926 (René Tardiveau)	5
Daudet, Alphonse, 1840-1897	5
Dorgelès, Roland, 1885-1973	5
Chateaubriand, Francois-Rene de, 1768-1848	5
Jammes, Francis, 1868-1938	5
Louÿs, Pierre, 1870-1925	5
Mauriac, Francois, 1885-1970	5

Honoré de Balzac

Druhý nejvydávanější autor v letech 1918–1929 Honoré de Balzac (84 položek) je dodnes považován za jednoho z klasických francouzských autorů 19. století a za hlavního představitele realistického proudu. Vzhledem k tomu, že nakladatelé u starších autorů nemuseli usilovat o získání autorských práv, nepřekvapí, že některý z jeho románů vydalo celkem 44 nakladatelských subjektů. Hranici 5 položek však překročili jen tři nakladatelé: Bedřich Procházka (5 položek), J. Otto (5 položek) aj. R. Vilímek (13 položek). S množstvím různých nakladatelů souvisí i vysoký počet překladatelů, kteří se Balzakovi věnovali. Nejvíce překladů vytvořil Alfons Breska (6 položek), jehož překlady však vyšly u pěti nakladatelů (Grosman a Svoboda, O. Petr, Pražská akc. tisk., B. Janda, Zora), nepočítáme-li *Mládeneckou domácnost*, jejíž nakladatel zřejmě kvůli lechtivé povaze díla neuvádí v tiráži své jméno. Za Breskou následuje až Jiří Guth (4 položky), jehož překlady vyšly u Vilímka.

Žádný z nakladatelů se nepokusil o souborné vydání Balzakovy díla, nicméně i tak je jeho literární odkaz zastoupen v celé své šíři. V češtině vycházejí jak Balzakovy nejznámější romány *Otec Goriot*, *Pluukovník Chabert* a *Eugenie Grandetová*, tak méně známé tituly i několik děl humoristických a erotických. Jednotlivá díla vycházejí obvykle v jednom překladu u jednoho nakladatele, avšak reedice nejsou výjimkou. Například J. R. Vilímek vydává *Historii třinácti* v překladu Eugena Lederera hned třikrát, a to v letech 1918, 1922 a 1927. V různých překladech vychází například *Sestřenice Běta*, již vydává nejprve Vilímek v r. 1925 (překlad Otakara Šimka) a poté Melantrich v r. 1927 (překlad B. Jandy), a především pak *Eugenie Grandetová*, kterou přeložili Zdeňka Folprechtová (Praha: B. Janda, 1927), T. Březohorský (nakladatel neznámý), Jaroslav Poch (Praha: Henning a Franzen, 1928) a Vilém Szpyk (Praha: Melantrich, 1929).

Tabulka č. 14: H. de Balzac – nakladatelské subjekty (5 a více položek)		
Nakladatelský subjekt	Překladatel	Položky
Vilímek, J. R.		13
	Bareš, Arnošt	1
	Bíbl, František	2
	Borecký, Jaromír	1
	Guth, Jiří	4
	Lederer, Eugen	3
	Suchý, L.; Grepl, F; Projsa, P.	1
	Šimek, Otakar	1
Otto, J.		5
	Princ, P.; Syrový, C.	1
	Projsa, Pavel	1
	Syrový, C.	1
	Šimek, Otakar	1
	Štěpánek, Franta	1
Procházka, B.		5
	Novotný, Jos. Dr.	1
	Vorel, Josef	1
	Wenig, J.R.	3

Victor Hugo

Druhým nejvydávanějším klasickým francouzským romanopiscem je Victor Hugo. Jeho romantické romány vycházejí v letech 1918–1929 u 14 různých nakladatelských subjektů v počtu 58 položek. Hlavní podíl připadá na nakladatelství Antonína Svěceného, které vydalo celkem 27 položek, a na nakladatelství Henning a Franzen (9 položek). S Hugovým dílem je prostřednictvím Svěceného nakladatelství spojena překladatelka Marie Majerová, která přeložila *Bídničky*. Hugův nejslavnější román pak vyšel u A. Svěceného v letech 1918, 1923, 1924 a 1928 čtyřikrát po sobě. Zbývající položky jsou rozesety mezi 27 dalších překladatelů, mezi nimiž kupodivu nenajdeme ani Jaroslava Zaorálka, ani jiné renomované překladatele.

Hugovy romány se od děl ostatních nejvydávanějších autorů, například od Balzaka, liší tím, že vycházely obvykle zároveň v několika různých překladech. Kromě dramatu *Ruy Blas* a krátkého románu *Claudius Gueux* vycházejí všechny jeho romány alespoň ve dvou překladech. Největšího počtu vydání se dostalo *Bídníkům*. Vedle čtyř vydání překladu M. Majerové vyšel dvakrát překlad K. Hermanna u Ladislava Šotka (Praha: 1923; 1926). Nadto vyšly ještě překlady Edgara Th. Havránka (Praha: I. L. Kober, 1925), Karla Čvančary s titulem *Ubožáci* (Praha: Henning a Franzen, 1928) a adaptace pro mládež od A. Spáčila (Praha: J. R. Vilímek, 192). To vše v rozmezí jednoho desetiletí.

Dále vyšly vícekrát romány zejména *Muž, který se směje* (5 vydání), *Devadesát tři* (5 vydání), *Dělníci moře* (4 vydání) a *Chrám Matky Boží v Paříži* (4 vydání). Bez ohledu na rozmanitost překladů je překvapivé, že žádný z překladatelů nepřeložil více než dvě Hugova díla. Pouze Emanuel Čenkov, F. V. Krejčí a Marie Černá přeložili dva tituly.⁴⁸

⁴⁸ Překlady románů *Chrám Matky Boží v Paříži* (1927), *Bug-Jargal* (1928) a *Han z Islandu* (1928) od E. Čenkova vydal Henning a Franzen. Překlady F. V. Krejčího vydával A. Svěcený (*Devadesát tři* r. 1923 a *Dělníci moře* r. 1926). *Claudius Gueux* a *Poslední den odsouzcův* v překladu Marie Černé vyšly v r. 1928.

<i>Tabulka č. 15: Victor Hugo – překlady</i>			
Název díla	Překladatel	Nakladatelská subjekt	Rok vydání
Muž, který se směje	Suchý, Lothar	Vilímek, J. R.	1918
	Jelínek, František	Otto, J.	1920
	Nový, Otakar	Komunist. knihkupectví	1922
	Ascherová, Pavla	Svěcený, A.	1924
	Nosek, Karel	Henning a Franzen	1928
Celkem vydání 5			
Han z Islandu	Vrbová, Milada	Svěcený, A.	1924
	Čenkov, Emanuel	Henning a Franzen	1928
	Lekeš, Karel	Šotek, L.	1923
Celkem vydání 3			
Devadesát tři	Krejčí, F. V.	Svěcený, A.	1923
	Malířova, Helena	Komunist. knihkupectví	1926
	Štrelba, Jan	Šotek, L.	1927
	Hanuš, Zdeněk	Přítel knihy	1928
	Moudrá, Pavla	s. n.	s.d.
Celkem vydání 5			
Dělníci moře	Krejčí, F.V.	Svěcený, A.	1923; 1926
	Razil, Jan	Henning a Franzen	1929
	Štverák, Vladislav	Šotek, L.	1929
Celkem vydání 4			
Bug-Jargal	Pochová, Růžena	Svěcený, A.	1924
	Čenkov, Emanuel	Henning a Franzen	1928
Celkem vydání 2			
Chrám Matky Boží v Paříži	Heller, J.B.	Grafické závody	1921
	Winter, G.; Krb, A.	Svěcený, A.	1923
	Čenkov, Emanuel	Henning a Franzen	1927
	Fiala, Jaromír	Janda, B.	1928
Celkem vydání 4			
Bídníci	Havránek, Edgar T.	Kober, I. L.	1925
	Majerová, Marie	Svěcený, A.	1918; 1923; 1924; 1928
	Herrman, K.	Šotek, Lad.	1923; 1926
	Čvančara, Karel	Henning a Franzen	1928
	Spáčil, A.	Vilímek, J. R.	1928
Celkem vydání 9			
Poslední den odsouzcencův	Blahník, Vojtěch K.	Šolc a Šimáček	1921
	Černá, Marie Ph. C.	Henning a Franzen	1929
	Foršt, D.S.	Synek, Adolf	1929
Celkem vydání 3			
Ruy Blas	Durych, Václav	Otto, J.	1926
Celkem vydání 1			
Claudius Gueux	Černá, Marie	Henning a Franzen	1929

Celkem vydání 1		
<i>Tabulka č. 14: Victor Hugo – nakladatelské subjekty</i>		
Nakladatelský subjekt	Překladatel	Položky
Svěcený, A.		27
	Majerová, Marie	21
	Krejčí, F.V.	3
	Pochová, Růžena	1
	Winter,G.; Krb, A.	1
	Ascherová, Pavla	1
	Vrbová, Milada	1
Henning Franzen		9
	Čenkov, Emanuel	3
	Razil, Jan	2
	Černá, Marie	2
	Čvančara, Karel	1
	Nosek, Karel	1
Šotek, Lad.		5
Kober, I.L.		3
Otto, J.		2
Přítel knihy		2
Komunistické nakladatelství		2
Janda, B.		1
Šolc a Šimáček		1
Synek, Adolf		1
Vilímek, J.R.		1

Émile Zola

Posledním kanonickým autorem mezi autory vydávanými ve vůbec největším množství je Émile Zola. V letech 1918–1929 vychází celkem 54 položek u 12 nakladatelských subjektů. Naprostá většina položek (tj. 39) připadá na nakladatelství J. R. Vilímkem, u nějž tvoří spolu s Julesem Vernem a Alexandrem Dumasem starším základ produkce.

Zolovy naturalistické romány vycházejí podobně jako u Balzaca většinou v jednom překladu a také v jednom vydání. Výjimkou jsou dvě vydání *Nany* v překladu Boženy Dapéciové u A. Svěceného (1920; 1921) a dvě vydání Zolovy *Práce* (přel. J. Guth) a *Snu* (přel. A. Tvrdek), které vydal J. R. Vilímkem v letech 1922 a 1925, resp. 1918 a 1926. *Nana*, *Práce* a *U štěstí dam* vycházejí také ve více překladech. *Nana* vychází v r. 1920 vedle překladu B. Dapéciové i v překladu J. Černého u A. Hynka a překlad *Práce* od Oty Kunstovného vychází r. 1921 u Kvasničky a Hampla. Román *U štěstí dam* se dočkal celkem tří překladů: nejprve vychází u brněnského nakladatelství Rovnost v roce 1919, tentokrát s názvem *U ženského štěstí* (překladatel neznámý), následuje překlad L. Beneše (Praha: A. Svěcený, 1921) a nakonec překlad Milana Svobody (Praha: J. R. Vilímkem, 1924).

Dílo Émily Zoly stejně jako Hugovo a Balzakovo nemá jednoho stěžejního překladatele, má však podobně jako Victor Hugo jednoho hlavního vydavatele – J. R. Vilímka. Tak jako u Balzaka však Zolovy romány vycházejí většinou jen jednou a hlavně jen v jednom překladu.

Tabulka č. 14: Émile Zola – překlady vydané J. R. Vilímkem (překladatelé se 2 a více díly)		
Překladatel	Název díla	Rok
Jirsík, Bohumil (6 titulů)		
	Jeho Excellence Eugen Rougon	1918; 1926
	Pravda	1926
	U rodinného krbu	1924
Guth, Jiří (5 titulů)		
	Dílo	1923
	Paříž	1923
	Plodnost	1920
	Práce	před 1922; 1925
	Zabiják	1922
Tvrdek, Alois (4 tituly)		
	Sen	1918; 1926
	Štěstí Rougonů	1918; 1925

Breska, Alfons (2 tituly)		
	Jak se lidi žení	1929
	Paní Sourdisová	1929
Horká, Emma (2 tituly)		
	Břicho Paříže	1923
	Dobytí Plassansu	1924
Kunstovný, Otakar (2 tituly)		
	Germinal	1923
	Práce	1921
Nevole, Jarka (2 tituly)		
	Peníze	1924
	Řím	1923
Vobrubová-Veselá, Jaroslava (2 tituly)		
	Nové povídky Ninoně	1927
	Povídky Ninoně	1927

3.3.3.2. Moderní umělecká literatura

V období 1918–1929 tvoří moderní umělecká literatura 6 % celkového objemu překladů. V této skupině najdeme necelou dvacítku autorů, z nichž někteří patří dokonce mezi ty vůbec nejvydávanější, avšak ani zdaleka nejde o jednotnou skupinu.

Nejsilněji je zastoupen **Anatole France** (35 položek), který je tudíž i hlavním zástupcem francouzské levicové a pozitivistické moderní literatury v nabídce českých nakladatelů. Z jeho tvorby vychází jak díla staršího data – *Zločin Sylvestra Bonnarda* z r. 1881, tak nejnovější tituly – *Petříček* z r. 1918. France kromě toho, že v r. 1921 vstoupil do francouzské komunistické strany, získal v témže roce i Nobelovu cenu za literaturu. Tato událost však na produkci českých překladů neměla prokazatelně žádný vliv. V r. 1920 sice vyšlo 7 položek z jeho pera, ale v r. 1921 vyšla jen jedna jediná a v následujícím roce jen dvě. Znatelně více položek vyšlo až později v letech 1925 a 1926, kdy bylo publikováno obou případech 5 položek.

Téměř polovina děl Anatola France vyšla u Františka Borového (13 položek) v překladu řady různých překladatelů (A. Velhartický, J. Vobrubová-Veselá, J. Fleischner, F. Jelínek, M. Úlehlová-Tilschová, S. Jílovská, S. K. Neumann, B. Šafář). Druhým významným vydavatelem je typograf Karel Dyrynk (1876–1949), který vydal pět vlastních překladů.

Co do počtu vydaných položek se s A. Francem může mezi autory moderní umělecké literatury měřit jedině **Marcel Prévost** (32 položek). Většinu jeho často eroticky laděných románů vydalo nakladatelství Františka Topiče. Na 12 titulech vydaných Topičem se podílela řada různých překladatelů a dohromady vyšly překlady jeho děl v překladech celkem 23 překladatelů. Z počtu 13 nakladatelů a zejména celkem 23 překladatelů můžeme soudit, že Marcel Prévost nebyl řazen mezi umělecky výjimečně hodnotné autory a nakladatelům šlo v první řadě o to rychle využít jeho popularity.

Naopak jedním z umělecky nejnáročnějších moderních autorů je **Marcel Proust**, který měl ve sledovaném období jediného nakladatele Jana Fromka. Během let 1927–1928 vyšlo v Odeonu celé *Hledání ztraceného času* v překladu Jaroslava Zaorálka ve spolupráci s M. Jirdou, J. Votrubovou-Kouteckou a B. Mathesiem.

Posledním autorem s více než deseti položkami vydanými ve sledovaném období je belgický dramatik, básník, prozaik a esejista **Maurice Maeterlinck**. Kromě 3 dramát bylo přeloženo 8 prozaických děl, a to zejména filozofických esejů.⁴⁹ Je pozoruhodné, jak velký počet nakladatelů a překladatelů se na českých vydáních jeho děl podílel. Nejvíce titulů vydali B. M. Klika (3 položky) a R. Škeřík (2 položky). Nejvíce překladů je od Marie Kalašové (3 položky) a J. Zaorálka (2 položky). Oba nezávisle na sobě přeložili Maeterlinckův esej *Intelligence květin*, Zaorálek pro R. Škeříka v r. 1924, Kalašová o rok později pro B. M. Kliku.

Své místo mezi překládanými autory moderní umělecké prózy má o **Guillaume Apollinaire**. Kromě jeho básnických děl vychází v letech 1918–1929 i jeho prozaická díla *Sedící žena*, *Zavražděný básník*, *Kacíř a spol* a *Fantasie*.⁵⁰ O Apollinairea díla obecně se mezi sebou dělí nakladatelé zaměřením na uměleckou literaturu.

Mezi autory moderní umělecké prózy jsou výrazněji zastoupeni také **André Gide** (6 položek) a **André Suarès** (5 položek). Gide je představitelem etického, filozofického a estetického

⁴⁹ MAETERLINCK, Maurice. *Velké tajemství*. Přel. J. Černovický. Praha: R. Škeřík, 1922; *Intelligence květin*. Přel. M. Kalašová. Praha: B. M. Klika, 1925; *Intelligence květin*. Přel. J. Zaorálek. Praha: R. Škeřík, 1924; *Život včel*. Přel. V. Lípa. Praha: Zemědělské knihkupectví A. Neubert, 1928; *Život všekazů*. Přel. E. K. Rašínová. Praha: F. Topič, 1929.

⁵⁰ APOLLINAIRE, Guillaume. *Sedící žena*. Přel. J. Fastrová. Praha: J. Fromek, 1925; APOLLINAIRE, Guillaume. *Kacíř & spol*. Přel. J. Starý. Praha: R. Škeřík, 1926; APOLLINAIRE, Guillaume. *Zavražděný básník*. Přel. M. Šraml a J. Seifert. Praha: O. Štorch-Marien, 1925; APOLLINAIRE, Guillaume. *Fantasie*. Přel. J. Zaorálek. Brno: A. Šáňka, 1924.

relativismu a patří spolu s A. Francem k moderním francouzským autorům inklinujícím k politické levici. V poválečných letech 1918 a 1919 vycházejí jeho starší díla, následuje několikaletá přestávka a další díla vycházejí až na konci sledovaného období v letech 1928–1929. V r. 1928 vydává nakladatelství Prorok v překladu Antonína Horského *Kongo*, které vyšlo ve Francii jen o rok dříve. V r. 1929 vychází starší román *Návrat marnotratného syna*,⁵¹ zatímco Gidovo stěžejní dílo *Penězokazi* z r. 1925 česky poprvé vyjde až v 60. letech.

Překlady děl Andrého Suarèse jsou podobně jako u Maeterlincka rozesety mezi jednotlivé nakladatele se zaměřením na vyšší literaturu. U R. Škeříka, F. Borového, K. Neumannové a J. Fromka vycházejí vedle Suarèsových románů i jeho eseje o Napoleonovi a Dostojevském.

Překládání autoři moderní umělecké literatury tedy představují pestrou směsici literárních směrů od experimentální literatury (Lautréamont) a surrealismu (Apollinaire) přes katolickou literaturu (Bernanos) a neoklasicismus (Montherlant) až po literaturu exotickou (Supervielle) a mystický estetismus (Suarès). Mezi všemi těmito autory však co do objemu vynikají dva spisovatelé: Anatole France a Marcel Prévost.

Mezi 51 nakladatelskými subjekty vydávajícími moderní uměleckou literaturu stojí na prvním místě nakladatelství J. Fromka (17 položek), a to především díky cyklu z Proustova díla. Dále zde najdeme nakladatelství Fr. Topič (14 položek) spojené především s Marcelem Prévostem a nakladatelství F. Borový vydávající především A. France. Naopak v nabídce nakladatelství K. Neumannové (5 položek) a O. Štorcha-Mariena (4 položky) je počet děl od jednotlivých autorů poměrně vyvážený.

⁵¹ GIDE, André. *Návrat marnotratného syna*. Překl. neznámý. Praha: V. Svoboda, 1929.

<i>Tabulka č. 12: Moderní umělecká literatura – autoři</i>	
Autor	Položky
France, Anatole, 1844-1924	35
Prévost, Marcel, 1862-1941	32
Proust, Marcel, 1871-1922	13
Maeterlinck, Maurice, 1862-1949	11
Apollinaire, Guillaume, 1880-1918	7
Gide, André, 1869-1951	6
Romains, Jules, 1885-1972	6
Suarès, André, 1866-1948	5
Valéry, Paul, 1871-1945	5
Gauguin, Paul, 1848-1903	3
Bernanos, Georges, 1888-1948	2
Montherlant, Henry de, 1895-1972	2
Morand, Paul, 1888-1976	2
Supervielle, Jules, 1884-1960	1
Lautréamont, comte, 1846-1870	1
Ramuz, Charles-Ferdinand, 1878-1947	1
Rameau, Jean, 1858-1942	1

Jaroslav Zaorálek (1896–1947) zaujímá zvláštní místo nejen mezi překladateli Fromkova nakladatelství, ale i v celém sledovaném období obecně. Po Frantovi Štěpánkovi jde o autora největšího počtu překladů, tj. 32. Vedle zmíněného *Hledání ztraceného času*, které vycházelo v letech 1927–1929, a Chateaubriandovy *Ataly* vyšel u Fromka také jeho překlad *Příkladu Ninony de Lenclos, milovnice* od Jeana de Tinan, Shelleyho životopis *Básník a svět* od Andrého Mauroise a studie o Proustovi od Benjaminu Crémieuxe.

Vedle samotného objemu překladů překvapí i počet a pestrost autorů, které Zaorálek překládal. Jeho výjimečnost posiluje i to, že šlo obvykle o náročnou uměleckou literaturu a že překladatelství bylo od r. 1926 jeho hlavním zaměstnáním.⁵² Mezi autory, které překládal, jsou mimo jiné **G. Apollinaire**, **M. Maeterlinck**, **Villiers de L'Isle-Adam**, **André Suarès** a **R. Rolland**.

⁵² Bibliografický soupis českého uměleckého překladu po r. 1945 (<http://databaze.obecprekladatelu.cz/databaze/Z/ZaoralekJaroslav.htm>; zobrazeno 9. 10. 2018); NOVÁK, B. *Jaroslav Zaorálek – překladatel*. In: Dialog 4 1960/61, č. 4, s. 67–74. 1960.

3.3.3.3. Starší literatura

Do kategorie starší literatura je zařazeno dohromady 77 položek. Středověká literatura je zastoupena pouze sbírkou *Villon* v překladu Otokara Fischera (Praha: Škeřík, 1927), ponecháme-li stranou výbor *Zpěvy sladké Francie* sestavený a přeložený Hanušem Jelínkem (Praha: Fr. Borový, 1925), který však pokrývá širší časové období. Jediným renesančním dílem je *Hrůzostrašná historie velkého Gargantuy, otce Pantagruelova* od **Françoise Rabelaise** (asi 1494-1553) (přel. Zdeněk Hobzík, Praha: Kuncíř, 1927).

Většina položek v této kategorii spadá do období klasicismu. Mezi uměleckou prózou má důležité místo memoárová literatura: *Galantní paměti pana Pierra de Bourdeille, seigneura de Brantome*, *Galantní dámy*,⁵³ *Dopisy markýze z Grammontu*,⁵⁴ *Milostná dobrodružství maršála de Richelieu*,⁵⁵ *Napoleonův pobočník*,⁵⁶ *Paměti hraběte de Tilly*⁵⁷ a konečně *Napoleonovy paměti*.⁵⁸ Do této skupiny lze přiřadit i pozoruhodnou autobiografickou prózu Xaviera de Maistre *Cesta kol mé světnice* v překladu Bohdana Kyselého.⁵⁹

Z hlediska nevydávanějších autorů převládá filozofická literatura. Mezi nejsilněji zastoupenými autory najdeme dva překlady Montesquieuových *Perských listů*⁶⁰ a především osvícence, tedy jak **Voltaire** (11 položek), tak **Denise Diderota** (4 položky) i **J.-J. Rousseaua** (3 položky). Zbylé položky jsou většinou známé romány z konce XVIII. století. Jako příklad uveďme mnohodílné *Příběhy Gila Blase ze Santillany* od **A.-L. Lesage** (1668-1747) v překladu Jaroslava Zaorálka (Praha: Lad. Kuncíř, 1928), tři překlady *Manon Lescaut* a překlad *Nebezpečných známostí* od S. K. Neumanna ve dvou částech.

⁵³ BRANTOME, Pierre de Bourdelles. *Galantní paměti pana Pierra de Bourdeille, seigneura de Brantome*. Přel. Jiří Hlídek. Praha: Zdeněk Nožička, 1926; *Galantní dámy*. Přel. J. Vlach. Praha: B. Procházka, 1924.

⁵⁴ GRAMMONT de, markýz. *Dopisy markýze z Grammontu paní vévodkyni z Richelieu*. Přel. Roman Szyke. s. l.: R. Szyke, 1919.

⁵⁵ RICHELIEU, Louis-François-Armand de Vignerot Du Plessis. *Milostná dobrodružství maršála de Richelieu, jak o nich sám vypravuje*. Praha: G. Voleský 1920.

⁵⁶ SÉGUR, Philippe de. *Napoleonův pobočník: paměti generála hraběte de Ségur*. Přel. Jiří Vičar. Praha: Vesmír, 1927.

⁵⁷ TILLY, Alexandre de. *Paměti hraběte de Tilly*. Přel. Jiří Votoček. Praha: Lad. Šotek, 1927.

⁵⁸ NAPOLEON I., francouzský císař. *Napoleonovy paměti: jím samým diktované na ostrově sv. Heleny generálům, kteří tam s ním byli v zajetí*. Přel. S. Verhovac-Suchý. Praha: Jul. Albert, 1929.

⁵⁹ MAISTRE, Xavier de. *Cesta kol mé světnice*. Přel. Boh. Kyselý. Praha: Jan Otto, 1921.

⁶⁰ MONTESQUIEU, Charles Louis de Secondat. *Perské listy*. Přel. Václav Liva. Praha: A. Hynek, 1920; *Perské listy*. Přel. Josef Kopal. Praha: J. Otto, 1926.

	Autor	Položky
1.	Voltaire, 1694-1778	11
2.	Lesage, Alain-René, 1668-1747	6
3.	Prévost, Antoine François, 1697-1763	5
4.	Rétif de La Bretonne, Nicolas-Edme, 1734-1806	5
5.	La Fontaine, Jean de, 1621-1695	5
6.	Diderot, Denis, 1713-1784	4
7.	Rousseau, Jean-Jacques, 1712-1778	3
8.	Napoleon I., francouzský císař, 1769-1821	3
9.	Maistre, Xavier de, 1763-1852	2
10.	Racine, Jean, 1639-1699	2
11.	Sade, Donatien Alphonse François, marquis de, 1740-1814	2
12.	Choderlos de Laclos, Pierre-Ambroise-François, 1741-1803	2
13.	Brantome, Pierre de Bourdelles, 1540-1614	2
14.	Montesquieu, Charles Louis de Secondat, baron, 1689-1755	2

3.3.3.4. Zábavná literatura

Zábavná próza představuje ve sledovaném období významnou část knižní produkce. Do této skupiny jsme zařadili díla 115 autorů, nepočítáme-li Alexandra Dumase staršího a Julesa Verna, kterým se však věnujeme odděleně, neboť jsou spolu s Balzakiem a Hugem vůbec nejvydávanějšími autory. Jako zábavná literatura byly označeny detektivní, dobrodružné, exotické, historické, sentimentální a vědeckofantastické romány. Z těchto dílčích žánrů jsou nepočetnější romány historické a dobrodružné. Bez Dumase a Verna se jedná celkem o 362 položek.

Sedmi nejvydávanějšími autory jsou **Maurice Dekobra** (1885–1973, vlastním jménem Ernest Tessier), **Claude Farrère** (1876–1957), **Henry Gréville** (1842–1902, vlastním jménem Alice Durand), **Maurice Leblanc** (1864–1941), **Gaston Leroux** (1868–1927), **Georges Ohnet** (1848–1918), **Pierre Alexis de Ponson du Terrail** (1829–1871) a **André Theuriet** (1833–1907).

Mezi těmito sedmi autory je vyrovnaně zastoupena jak literatura dobrodružná (a detektivní), tak sentimentální literatura, tzv. červená knihovna. Autory dobrodružných románů jsou **G. Leroux**, jehož díla vycházela téměř bezvýhradně v nakladatelství Jana Kotíka,⁶¹

⁶¹ J. Kotík 28 položek, Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské 4, s.n. 2, F. Topič 1.

A. Theuriet, Ponson du Terrail, autor série dobrodružných historických románů *Rocalombo: Kniže katakomb*, a **C. Farrère**. Detektivní romány psal **M. Leblanc** a **M. Dekobra**, který je rovněž autorem románů z exotického prostředí. Sentimentální literaturu zastupují **G. Ohnet** a **H. Gréville**.

Tabulka č. 7: Zábavná literatura – autoři (5 a více položek)

	Autor	Položky
1.	Leroux, Gaston, 1868-1927	35
2.	Leblanc, Maurice, 1864-1941	27
3.	Ohnet, Georges, 1848-1918	20
4.	Ponson du Terrail, Pierre Alexis de, 1829-1871	14
5.	Gréville, Henry, 1842-1902 (Alice Marie Céleste Durand)	13
6.	Farrère, Claude, 1876-1957	11
7.	Dekobra, Maurice, 1885-1973	10
8.	Ivoi, Paul d', 1856-1915 (Paul Charles Philippe Eric Deleutre)	9
9.	Rosny, J.-H., jeune, 1859-1948 (Séraphin Justin François Boex)	9
10.	Lermina, Jules, 1839-1915	8
11.	Maquet, Auguste, 1813-1888	7
12.	Aimard, Gustave, 1818-1883	6
13.	Benoit, Pierre, 1886-1962	6
14.	Feuillet, Octave, 1821-1890	6
15.	Richepin, Jean, 1849-1926	6
16.	Vautel, Clement, 1876-1954 (Clément-Henri Vaulet)	7
17.	Souvestre, Pierre, 1874-1914	6
18.	Gaboriau, Émile, 1832-1873	5
19.	Gyp, 1849-1932 (Sybille Riquetti de Mirabeau)	5
20.	Kessel, Joseph, 1898-1979	5
21.	Laurie, André, 1844-1909	5
22.	Lesueur, Daniel, 1860-1921 (Jeanne Lapauze)	5

Franta Štěpánek

V souvislosti s dobrodružnou a detektivní literaturou je vhodné zmínit osobu vůbec nejpłodnějšího překladatele za celé sledované období, kterým byl **Franta Štěpánek** (1891–?). V letech 1918–1929 vyšlo celkem 52 jeho překladů. Pro srovnání, druhým celkově nejsilněji zastoupeným překladatelem je Jaroslav Zaorálek s pozoruhodně pestrá směsící 32 položek

umělecké literatury, za ním následuje Marie Majerová, na kterou připadá 25 položek, a to zejména romány Victora Huga.⁶²

O osobě Franty Štěpánka není k dispozici mnoho informací. Podle Bibliografického soupisu českého uměleckého překladu byl povoláním inženýr, publikoval práce z oborů chemie a radioamatérství, ale i uměleckou prózu. Překlady vydával pod svým vlastním jménem a pod pseudonymem Oliva Jílovská.⁶³ Překládal z francouzštiny, němčiny a angličtiny. Beletrii však překládal takřka výhradně z francouzštiny, jedinou výjimkou ve sledovaném období je román *Láska k životu* od Jacka Londona (Praha: Girgal, 1920). Frantu Štěpánka lze tudíž označit za nejvýznačnějšího překladatele zábavné literatury z francouzštiny.

Tabulka č. 8: Překlady Fr. Štěpánka z francouzštiny

Autor	Kategorie	Položky
Balzac, Honoré de, 1799-1850	tradiční umělecká lit.	1
Bisson, Alexandre, 1848-1912	drama	1
Bounat, Louis	tradiční umělecká lit.	1
Bourget, Paul, 1852-1935	tradiční umělecká lit.	2
Flammarion, Camille, 1842-1925	tradiční umělecká lit.	6
Foley, Charles, 1861-1956	zábavná literatura	1
Leblanc, Maurice, 1864-1941	zábavná literatura	11
Leroux, Gaston, 1868-1927	zábavná literatura	15
Loti, Pierre, 1850-1923	tradiční umělecká lit.	3
Louÿs, Pierre, 1870-1925	tradiční umělecká lit.	1
Prévost, Marcel, 1862-1941	moderní umělecká lit.	2
Reschal, Antonin (Charles Eugène Marius Antonin Arnaud)	zábavná literatura	2
Rivollet, Georges, 1852-1928	zábavná literatura	1
Rosny, J.-H., 1859-1948 (Séraphin Justin François Boex)	zábavná literatura	2
Vaudère, Jane de la (Jeanne Scribe)	zábavná literatura	2

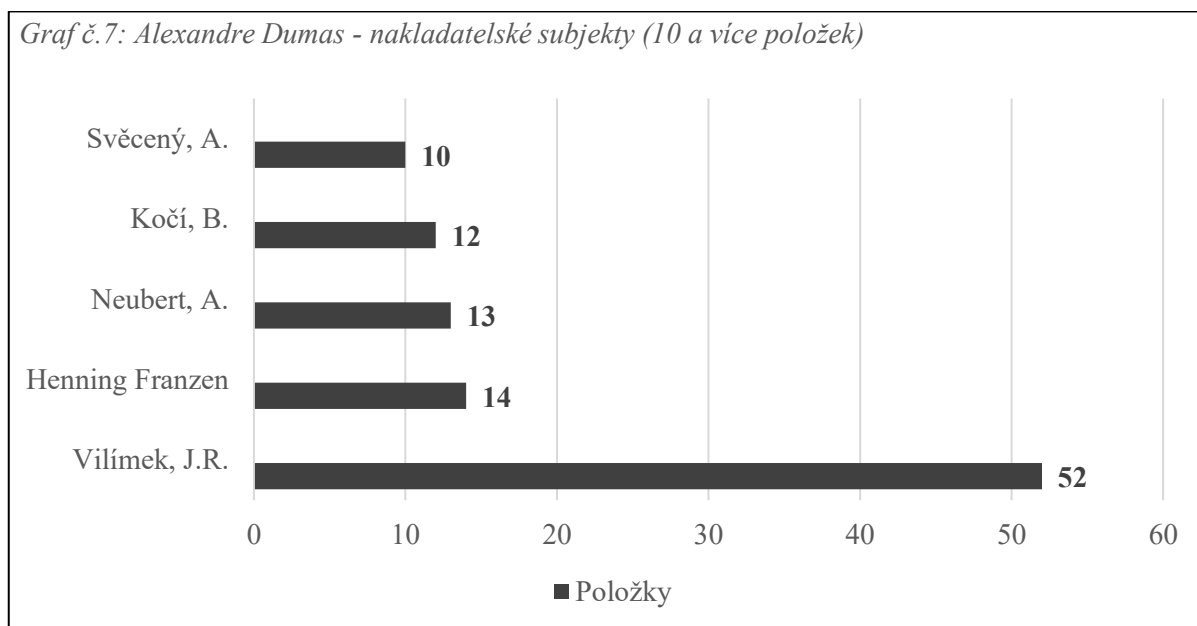
⁶² Další překladatelé V. Huga viz s. 36–37.

⁶³ Ve fondech PNP nejsou k jeho osobě žádné dokumenty. O jeho o sobě se dozvídáme z autoritní báze NKP (https://aleph.nkp.cz/F/?func=find-b&local_base=AUT&find_code=WRD&request=franta+%C5%A1t%C4%9Bp%C3%A1nek; zobrazeno 18. 10. 2018) a z Bibliografického soupisu českého uměleckého překladu po roce 1945 (<http://database.obecprekladatelu.cz/databaze/S/StepanekFrantisek.htm>; zobrazeno 29. 10. 2018)

Alexandre Dumas starší (1802–1870)

Dobrodružné romány A. Dumase st. vycházely v českých překladech již od poloviny 19. století. Oblíbenost jeho příběhů se však ani za více než půl století nezmenšila a v letech 1918–1929 byl dokonce vůbec nejvydávanějším autorem. Již v tomto období byl tzv. volným autorem, což bezpochyby jen usnadnilo, například ve srovnání s romány Julesa Verna, vydávání jeho překladů. Celkem od A. Dumase vyšlo 194 položek, z nichž nejvíc vydalo nakladatelství J. R. Vilímek (tj. 52). Více než deset položek vydala také nakladatelství Henning a Franzen, B. Kočí, A. Svěcený a A. Neubert.

Dumasovy dobrodružné romány překládala celá řada autorů, z nichž je jen u dvanácti zaznamenáno 5 a více položek. A. Dumas byl tak plodným autorem, že jednotliví překladatelé často překládali celou jednu románovou sérii. Tak například *Tři mušketýři* vycházeli nejprve u Vilímka v letech 1918–1915 v překladu Jaroslava Vrchlického. V r. 1924 vydal Borský a Šulc překlad Karla Havelky a v r. 1925 pak Ústřední dělnické knihkupectví a vydavatelství vydalo překlad Růženy Pochové. *Tři mušketýry po dvaceti letech* v překladu Vítězslava Unzeitiga vydal v r. 1926 B. Kočí, v r. 1926 vyšel překlad R. Pochové u Ústředního dělnického knihkupectví a v letech 1918–1925 J. R. Vilímek opakovaně vydával překlad Václava Beneše-Šumavského. Nejsilněji jsou zastoupeni překladatelé J. V. Sterzinger a V. Unzeitig.

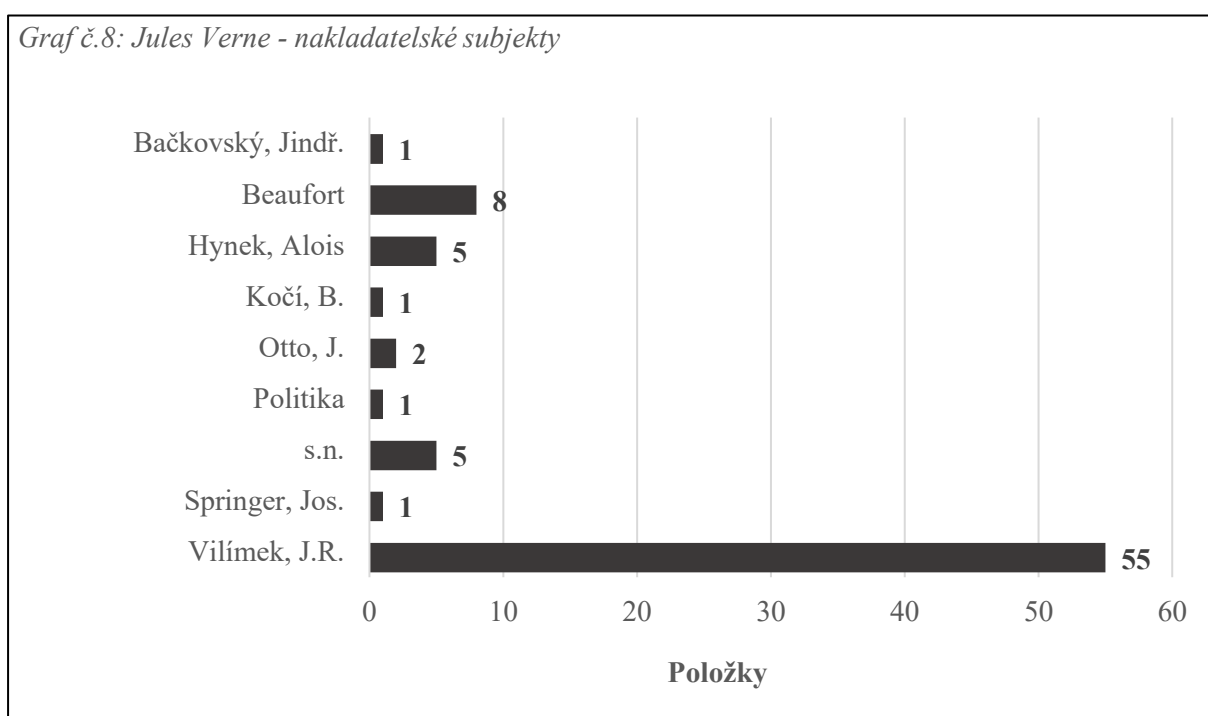

<i>Tabulka č. 9: A. Dumas – překladatelé (5 a více položek)</i>		
Překladatel	Nakladatelský subjekt	Položky
Sterzinger, J. V.		14
	Vilímek, J.R.	8
	Otto, J.	4
	s. n.	2
Unzeitig, Vítězslav		12
	Kočí, B.	12
Vilím, H. M.		10
	Neubert, A.	3
	Rošický, M.	1
	Stýblo, B.	2
	Tožička, Jar.	3
	Trias	1
Horká, Emma		9
	Vilímek, J.R.	9
Peyrová, Růžena		8
	Hladký, Jos.	1
	Tožička, Jar.	2
	Vilímek, J.R.	5
Vrchlický, Jaroslav		7
	Vilímek, J.R.	7
Čvančara, Karel		6
	Československé podniky tiskařské a vydavatelské	1
	Henning Franzen	2
	Vilímek, J.R.	3
Heller, František		6
	Mazáč, L.	1
	Procházka, B.	5
Pochová, Růžena dr.		6
	Henning Franzen	2
	Svěcený, A.	4
Dušková, Marie		5
	Neubert, A.	4
	A. Neubert	1
Spurný, Bedřich		5
	Vilímek, J.R.	5
Tietze-Buchovský, F.		5
	Kotík, Jan	5

Jules Verne (1828–1905)

Spolu s A. Dumasem, E. Zolou, H. de Balzajem a V. Hugem je Jules Verne jedním z nejvydávanejších autorů. Celkem vyšlo 79 položek. Podobně jako u A. Dumase i překlady J. Verna mají dlouhou tradici začínající Janem Nerudou. Avšak počtem nakladatelů i překladatelů se Verne od Dumase liší. Práva k jeho dílům v drtivé většině získalo velké Vilímkovo nakladatelství, které vydalo celkem 55 položek. Pro srovnání, za Vilímkem následuje až nakladatelství E. Beauforta s 8 položkami.

Není proto divu, že většině překladatelů vycházely překlady právě jen u J. R. Vilímka (viz tabulka č. 10). Josef Pšenička ani Lubomír Petr nepublikovali ve sledovaném období kromě verneovek žádné další překlady z francouzštiny. Naopak V. Unzeitig vedle čtyř Vernových románů přeložil, jak jsme zmínili, také sérii Dumasových románů *Tři mušketýři po dvaceti letech* a *Hrabě Monte Christo*. Spolu s Frantou Štěpánkem lze Unzeitiga označit za specializovaného překladatele zábavné literatury.

<i>Tabulka č. 10: J. Verne – překladatelé (5 a více položek)</i>		
Překladatel	Nakladatelský subjekt	Položky
Pšenička, Jos.		6
	Vilímek, J.R.	6
Petr, Lub.		5
	Vilímek, J.R.	5
Beneš-Šumavský, Václav		5
	Vilímek, J.R.	5
Čermák, Jaroslav		4
	Vilímek, J.R.	4
Unzeitig, Vítězslav		4
	Beaufort	3
	Kočí, B.	1

4. Překlady francouzské literatury 1918–1929

4.1. Chronologický přehled hlavních literárních směrů

Jaký obraz podává o francouzské beletrii v českých překladech korpus bibliografických dat? Na první pohled jde o pestrý výběr autorů. Svě zastupitele zde má jak preciosní literatura, tak avantgardní směry, detektivky i romantické romány. Jednotlivé žánry a literární směry však nejsou zdaleka zastoupeny rovnoměrně, a především ne všichni autoři si uchovali význam, který jim dříve náležel. Pokusíme se proto shrnout složení překladové produkce v letech 1918–1929 z pohledu dnešní literární historie francouzské literatury. Také si položíme otázku, kteří spisovatelé se v českém prostředí stávají „světovými“ tvůrci a kteří naopak zůstávají spíše francouzskými „národními“ autory.⁶⁴

Doposud jsme se omezili na dělení autorů na tvůrce buďto zábavné, starší, nebo umělecké literatury, kterou jsme dále rozdělili na tradiční a moderní. Toto dělení neopustíme a budeme usilovat o jeho zpřesnění. Na jeho základě se současně pokusíme identifikovat hlavní střediska zájmu českých nakladatelů.

4.1.1. Tradiční umělecká literatura

Mezi uměleckou literaturou nesporně zaujímá přední místo literatura 19. století. Překlady autorů z tohoto období překvapují nejen svým počtem, ale i rozmanitostí. V bibliografickém korpusu jsou vyváženě zastoupeny oba hlavní literární směry z této doby: romantismus a realismus. Svě místo v něm mají jak jednotlivé vývojové fáze obou směrů, tak i další literární proudy, které se od nich v průběhu 19. století oddělily.

4.1.1.1. Romantismus a realismus

Hlavním zástupcem romantismu je mezi přeloženými autory **Victor Hugo**. Jeho dílo bylo v letech 1918–1929 překládáno a vydáváno ve velkém objemu, přičemž největší pozornosti se tehdy dostalo jeho historickým románům. Hugova básnická a dramatická tvorba zůstává dodnes zcela v pozadí. Hugo je očividně v Čechách vnímán na prvním místě jako významný

⁶⁴ Viz CASANOVA, Pascale. *Světová republika literatury*. s. 140.

klasický prozaik, tedy takřka opačně než ve Francii, kde si větší význam jednoznačně podržela jeho dramata a básnické sbírky.⁶⁵

Překlady Hugových románů jsou rozesety mezi množstvím nakladatelských subjektů, mezi nimiž stojí na prvním místě Antonín Svěcený a nakladatelství Henning a Franzen. Zatímco A. Svěcený budoval ve spolupráci s E. Lešehradem pestrou nabídku francouzských autorů, firma Henning a Franzen se omezila vedle Huga na Balzaka a Dumase, a navíc šlo o podnik s jasně komerčním zaměřením.⁶⁶ Victor Hugo tedy sice bezpochyby patří mezi klasické autory, ale stojí již mimo zájem předních nakladatelství zaměřených na uměleckou literaturu.

Naopak autorem, jemuž se dostává velké pozornosti mezi uměleckými nakladatelstvími, je **Barbey d'Aurevilly**. Zde hraje hlavní roli L. Kuncíř, který spolu s J. Florianem předkládá českému publiku d'Aurevillyho dílo bezpochyby nejen kvůli jeho uměleckým kvalitám, ale také pro autorovy katolické postoje.

Dalším katolickým romantikem je **Chateaubriand** (5 položek), kterému se však dostalo pozornosti zcela jiného druhu. Více než o autora v tomto případě jde o jeho díla *Atala* a *René* a jejich místo ve vývoji českého jazyka literatury díky překladu Josefa Jungmanna.⁶⁷ V letech 1918–1929 totiž vychází jednak znovu Jungmannův překlad a zároveň dva překlady nové: jeden od Jaroslava Zaorálka, druhý od Jindřicha Vodáka.

Skupinu významných romantických spisovatelů doplňují **Alfred de Musset** a **Prosper Mérimée**, kteří oba patří mezi hojně vydávané autory. Naopak jen malý nebo vůbec žádný zájem si vysloužili **Alfred de Vigny** (4 položky), **Alphonse de Lamartine** (0 položek) a **Gérard de Nerval** (0 položek). Důvod lze hledat v tom, že stejně jako Victor Hugo i tito autoři se vepsali do francouzské literární historie především svou básnickou tvorbou, i když část jejich díla tvoří próza. Jejich slabé zastoupení mezi překlady do češtiny lze snadno vysvětlit malým zájmem publika o romantickou poezii nebo ještě spíše o poezii jako takovou.⁶⁸

⁶⁵ Cf. LAGARDE, André a Laurent MICHARD. *XIXe siècle*. s. 153-160 a BRUNEL, Pierre. *Histoire de la littérature française*. s. 423-433.

⁶⁶ VIMR, Ondřej. *Hledání kvality překladu a role překladatele*. s. 222.

⁶⁷ LEVÝ, Jiří a Jiří HONZÍK. *České teorie překladu*. s. 100-101.

⁶⁸ Cf. statistika knihovny hl. m. Prahy podle ŠIMEČEK, Zdeněk a Jiří TRÁVNÍČEK. *Knihy kupovati*. s. 273–274.

Pozornost nakladatelů a publika byla zjevně více než na básníky zaměřena na romanopisce. V korpusu jsou tak o poznání lépe zastoupeni autoři spojujících ve svém díle jak romantické, tak realistické tendence. Jsou to **George Sandová** (19 položek), **Stendhal** (8 položek) a zejména **Balzac**.

Realistických autorů nenajdeme v korpusu velký počet, co do počtu titulů však jsou tito autoři silně zastoupeni. Jsou to v první řadě **Gustave Flaubert**, **Guy de Maupassant** a **Émile Zola**. Svou cestu si k českému čtenáři našlo i několik děl **Alphonse Daudeta** (5 položek) a **Edmonda de Goncourt** (3 položky). Realismus je také v tomto období spolu s romantismem jádrem školní četby.⁶⁹ To zřejmě značně ovlivňovalo i zájem o tuto literaturu u nakladatelů, neboť vliv škol a veřejných knihoven na trh nebyl nezanedbatelný.⁷⁰

4.1.1.2. Dekadence, symbolismus a literatura z přelomu století

Mezi dekadentními prozaiky najdeme vedle výše zmíněného Barbeye d'Aurevilley dále **J. K. Huysmans** (1 položka) a **Eugène Fromentina** (1 položka). Ve větším množství byl překládán **Villiers de l'Isle Adam** (4 položky). Symbolismus zastupuje především tvorba **Maurice Maeterlincka** (11 položek) a **Henriho de Régniera** (3 položky). Do této různorodé skupiny můžeme připočítat také **Lautréamontova Maldorora** (1 položka). Poněkud stranou stojí **Arthur de Gobineau**, z jehož pera vycházejí česky hned čtyři prózy.

⁶⁹ Učebnice zaměřené na francouzskou literaturu vycházejí v letech 1918–1929 se schválením tehdejšího Ministerstva školství a národní osvěty dvě: *Francouzská čítanka pro 3. a 4. ročník obchodních akademií* (A. Bernášek (ed.). Praha: Grafická unie, 1929) a *Lectures choisies à l'usage de l'enseignement secondaire thèque* (F. Pover (ed.). Praha: Grafická unie, poslední vyd. 1922). Učebnice sestavená F. Poverem vychází mezi lety 1915 a 1922 celkem dvanáctkrát. Bernášková čítanka obsahuje především texty odborné a žurnalistické, avšak zahrnuje i výběr ukázek z francouzské literatury. Najdeme zde Huga, Zolu, Balzaka, Maupassanta, Flauberta nebo Daudeta, ale také Barbusse, Maeterlincka či France a Verna.

Poverova čítanka je cele věnována umělecké literatuře a rozdělena podle žánrů. Obsahuje široký výběr autorů, namísto moderních autorů se věnuje dílům spíše starším. Mezi autory ukázek patří nejčastěji Hugo, La Fontaine a Lavissee. Opět zde nechybí Balzac, Hugo, Maupassant, Flaubert, Sandová či Mérimée.

⁷⁰ ŠIMEČEK, Zdeněk a Jiří TRÁVNÍČEK. *Knihy kupovati...* s. 275.

Na symbolismus navazuje jednak **Paul Valéry** (5 položek), jednak křesťansky orientovaný spisovatel **Francis Jammes** (5 položek). V případě Valéryho se opět potvrzuje síla zájmu o prózu na úkor poesie, z pěti překladů jsou čtyři psány prózou. Hlavním představitelem duchovně orientované literatury je **Léon Bloy** (10 položek), jehož dílo překládal převážně Josef Florian, který byl současně hlavním propagátorem Bloyovy tvorby. V korpusu kupodivu zcela chybí tvorba socialistického mystika **Charlese Péguyho**.

Oproti tomu zde najdeme socialistického utopistu a pacifistu **Anatola France** (35 položek), kterého vydává celá řada nakladatelství a mimo jiné vydavatelství československá komunistické i socialistické strany. France, **Paul Bourget** a **Maurice Barrés** představují kanonickou literaturu předválečné Francie, v tomto smyslu se o nich dodnes mluví ve francouzském prostředí jako o třech mandarínech (*mandarins*). Je zajímavé, jak rozdílně jejich dílo pronikalo do poválečného Československa. Anatole France zaznamenal bezesporu největší ohlas. K českému čtenáři se dostal – kupodivu bez přispění Josefa Floriana – i obhájce katolicismu Bourget (9 položek). Naopak nacionalistická tvorba Maurice Barrése (1 položka) zůstala téměř bez povšimnutí. Obraz o francouzské předválečné románové tvorbě doplňují díla **Maurice Renarda** (3 položky), **Édouarda Estaunié** (1 položka) a **Pierra Lotiho**, jehož romány z exotického prostředí vycházejí v počtu 21 položek.

4.1.2. Meziválečná literatura

V estetické opozici vůči zmíněné trojici mandarínů stojí autoři spojení s *Nouvelle Revue Française*, a to v první řadě **André Gide** (6 položek) a **Marcel Proust** (13 položek). Tato nová generace francouzských literátů do Čech pronikala rychle. V první řadě stojí autoři románových epopéjí (*roman-fleuve*) **Romain Rolland** (37 položek), **R. M. Du Gard** (1 položka), **Jules Romains** (6 položek) a **Georges Duhamel** (8 položek).

Další důležitou skupinou v rámci nové generace francouzských spisovatelů jsou katoličtí autoři **François Mauriac** (5 položek), **Paul Claudel** (4 položky) a **Georges Bernanos** (2 položky). Stranou veškeré pozornosti však zůstává **Marcel Jouhandeau** i **Julien Green**. Svůj podíl mají mezi přeloženými tituly i autoři psychologických románů, jako například

Raymond Radiguet (2 položky), **Jean Giraudoux**⁷¹ (3 položky), **Jacques Chardonne** (1 položka) nebo **Henry de Montherlant** (1 položka). Paletu autorů doplňují regionalisté **C. F. Ramuz** (1 položka) a o něco starší **Anatole Le Braz** (1 položka) i autor životopisných a humorných próz **André Maurois** (9 položek).

Samostatnou kapitolu představuje literární avantgarda a surrealismus. Do této slupiny počítáme vedle **Guillauma Apollinaira** (7 položek) především **Jeana Cocteaua** (4 položky), **Blaise Cendrarse** (1 položka) a **Julesa Superviella** (1 položka). Takřka všichni tito autoři se dostávají do Čech s přispěním nakladatelství Jana Fromka. Kupodivu v korpusu nenajdeme hlavního zástupce surrealismu. Zcela zde chybí jak **André Breton** a **Paul Eluard**, tak **Louis Aragon** a **Robert Desnos**.⁷²

4.2. Frankofonie

Přestože ve sledovaném období ještě nebyl koncept tzv. frankofonie tak ustálen jako dnes, autoři, které bychom dnes zařadili do této kategorie, si pro přesnost zaslouží samostatnou zmínku. Patří sem všichni francouzsky píšící autoři jiného než francouzského původu, tedy nejen autoři z ostatních evropských frankofonních zemí, ale i z Kanady, Karibiku nebo Afriky. Nadto v bibliografickém korpusu najdeme i několik autorů původem z nefrankofonních zemí, kteří však svá díla psali ve francouzštině.

Nejpočetnější skupinou jsou belgičtí autoři. Mezi nimi vynikají symbolističtí spisovatelé **Camille Lemonnier** (19 položek), **Maurice Maeterlinck** a **Eugène Demolder** (4 položky). Dalšími francouzsky píšícími autory původem z Belgie jsou tvůrci spíše zábavné literatury **J.-H. Rosny** (9 položek)⁷³ a **Clément Vautel** (7 položek), **Albert du Bois** (1 položka) a **André Baillon** (1 položka).

⁷¹ Nakladatel R. Škeřík se údajně ve snaze vydávat Jeana Giraudoux setkal se značným odporem čtenářů. Totéž platí i pro Guillaume Apollinaira. Viz MACKOVÁ, R. *Nakladatel Rudolf Škeřík a jeho dílo*. s. 8.

⁷² I. Even-Zohar však upozorňuje na nevýhody, které má zahraniční avantgardní tvorba, když proniká do zahraničí. EVEN-ZOHAR, Itamar. *The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem*. s. 163.

⁷³ Pseudonym bratří Josepha Henriho Honoré a Séraphina Justina Françoise Boexových.

Švýcarská frankofonní literatura je zastoupena pouze společenskými romány **Louise Dumura** (7 položek) a reportáží *Bolševické peklo* od **Roberta Vauchera** (1 položka). Z kanadských spisovatelů se setkáváme jediné s **Louise Hémonem** (4 položky), který byl sice původem Francouz, ale konec svého života strávil v Kanadě a jeho dílo se stalo součástí kanadské literatury.⁷⁴ Antilská frankofonní literatura má jako svého zástupce **Reného Marana** (1 položka) a africkou literaturu reprezentují snad jediné bratřenci Georges Athénas a Aimé Merlo z Réunionu píšící pod pseudonymem **Marius-Ary Leblond** (1 položka).

Vedle autorů z frankofonních zemí najdeme mezi českými překlady i různorodou skupinu francouzsky píšících spisovatelů ze zbylých částí světa. Jsou to například egyptský spisovatel **Albert Adès** (1 položka), **Myriam Harry** (3 položky) z Palestiny, Peruánec **Victor Llona** (1 položka) nebo **Felix Felixovič Jusupov** (1 položka), ruský šlechtic a účastník atentátu na Rasputina. Dále mezi českými překlady figuruje litevský spisovatel žijící ve Francii **Oskar Milosz** (1 položka), polský autor **Jean Finot** (1 položka, vlastním jménem Jean Finckelhaus) a Rumun **Panait Istrati** (1 položka).

4.3. Literární ceny

Francouzské literární ceny patří vedle Nobelovy ceny za literaturu, která byla poprvé udělena v r. 1901, mezi nejstarší. Ve Francii vznikají některé literární ceny ještě před první světovou válkou, další se objevují po jejím konci. Pro období 1918–1929 jsou důležité především ceny udílené Francouzskou akademií, tedy ocenění za román (*Grand prix du roman*, zal. 1914) a za celé dílo (*Grand prix de littérature*, zal. 1911), dále Goncourtova a Renaudotova cena (zal. 1903, resp. 1926) a cena Femina (zal. 1904).

Některé ceny nebyly v průběhu války udíleny, jiné vznikly později, další ještě před koncem sledovaného období, tj. do r. 1929, oslavily patnáct let od svého založení. Počet laureátů činí dohromady několik desítek. Francouzští spisovatelé navíc mezi držiteli Nobelovy ceny za literaturu tvoří oproti ostatním národům mimořádně početnou skupinu.

Vůbec první **Nobelova cena za literaturu** byla udělena Frédériku Mistralovi. Do r. 1929 získali cenu ještě další tři francouzští spisovatelé: **Romain Rolland** (1915),

⁷⁴ FRYČER, Jaroslav. *Slovník francouzsky píšících spisovatelů*. s 348.

Anatole France (1921) a **Henri Bergson** (1927).⁷⁵ V letech 1918–1929 sice nevychází žádný překlad Frédérica Mistrala, avšak romány Romaina Rollanda vycházejí ve velkém počtu a Anatole France i Henri Bergson se dostávají do Čech ještě dříve, než jim byla cena udělena.

Cenu Francouzské akademie za literaturu založenou r. 1911 získalo do r. 1929 celkem 15 autorů. V r. 1914 nebyla cena udělena nikomu. V bibliografickém korpusu se setkáváme s pěti držiteli ceny, jsou to zaprvé Romain Rolland a Francis Jammes, kteří cenu získali ještě před koncem války, tj. v r. 1913, resp. 1917, a zadruhé bratři **Jean a Jérôme Tharaudovi** (2 položky, cenu získali r. 1919), **Edmond Jaloux** (1 položka, cenu získal r. 1920) a **Henri Massis** (1 položka, cenu získal r. 1929).⁷⁶

Z laureátů druhé literární ceny Francouzské akademie, tedy **Ceny za román**, která je udělena od r. 1914, byli do češtiny přeloženi do r. 1929 pouze tři autoři. Prvním je **Pierre Benoit** (6 položek), který cenu obdržel za román *L'Atlantide* v r. 1919. Román vyšel česky téhož roku v překladu Vítězslava Unzeitiga.⁷⁷ Dalším autorem je François Mauriac.⁷⁸ Cenou Akademie byl oceněn v r. 1926 jeho román *Le Désert de l'amour*, který také vyšel téhož roku česky. Třetím autorem je **Joseph Kessel** (5 položek). Román *Les Captifs*, za který cenu získal v r. 1927, vyšel česky o rok později.⁷⁹

Autorů oceněných nejstarším francouzským literárním oceněním, kterým je **Goncourtova cena**, se ve sledovaném období dostalo do Čech celkem devět. Ne vždy však česky vyšlo dílo, za něž autor cenu obdržel. Z oceněných děl vyšly romány *Les Civilisés*⁸⁰ od **Clauda Farrère**

⁷⁵ Z Bergsonova díla vychází česky pojednání *Vývoj tvořivý a Duše a tělo*. (Bergson, Henri. *Vývoj tvořivý*. Přel. F. Pelikán a F. Žákavec. Praha: J. Laichter, 1919; Bergson, Henri. *Duše a tělo*. Přel. J. Helm. Praha: A. Hynek, 1927.) Nadto vychází i polemická práce jeho kritika Julienu Benda, který byl na Nobelovu cenu opakovaně nominován. (Benda, Julien. *Zrada vzdělanců*. Přel. V. Urbanová. Praha: Spolek výtvarných umělců Mánes, 1929.)

⁷⁶ Henri Massis proslul jako konzervativní esejista. Ve svém díle *Vnuk Renanův* (Massis, Henri. *Vnuk Renanův*. Přel. J. S. Bořita. Praha: L. Kuncíř, 1924.) polemizuje s filozofem Ernestem Renanem, jehož kontroverzní kniha o Ježíši Kristu vyšla v českém překladu již o šest let dříve (Renan, Ernest. *Život Ježíšův*. Přel. A. Gottwald. Praha: J. Otto, 1918.).

⁷⁷ Benoit, Pierre. *Atlantis*. Přel. V. Unzeitig. Brno: Polygrafie, 1921.

⁷⁸ Mauriac, François. *Poušť lásky*. Přel. M. Treybal. Praha: B. Treybal, 1926.

⁷⁹ Kessel, Joseph. *Zajatci*. Přel. J. Soukup. Praha: Přítel knihy, 1928.

⁸⁰ Farrère, Claude. *Civilisovaní*. Přel. J. Reichmann. Praha: J. Otto, 1921.

(11 položek, cenu získal 1905), *Le Feu*⁸¹ od **Henriho Barbusse** (5 položek, cenu získal 1916), *Civilisation*⁸² od **Georgese Duhamela** (8 položek, cenu získal 1918), *À l'ombre des jeunes filles en fleurs*, čili druhý díl *Hledání ztraceného času*⁸³ **Marcela Prousta** (cenu získal 1919), *Batouala*⁸⁴ od guyanského spisovatele **Reného Marana** (cenu získal 1921), *Le Vitriol de Lune et Le Martyre de l'obèse*⁸⁵ od **Henriho Bérauda** (3 položky, cenu získal 1922) a konečně *Rabevel ou le Mal des ardents*⁸⁶ od **Luciena Fabra** (1 položka, cenu získal 1923).

Další autoři ocenění Goncourtovou cenou byli sice do češtiny překládáni, oceněné dílo však česky do r. 1929 nevyšlo. Jsou to bratři **Jérôme a Jean Tharaudovi**, již zmínění v souvislosti s cenou Francouzské akademie za literaturu, a **Marius-Ary Leblond**.

Takřka stejně dlouhou historii jako Goncourtova cena má i cena **Femina** založená o rok později. Z držitelů ceny vychází česky celkem sedm autorů. Oceněná díla však vycházejí pouze dvě: román *Jean-Christophe*⁸⁷ od **Romaina Rollanda**, který cenu získal již v r. 1905, a *Les Croix de bois*⁸⁸ od **Rolanda Dorgelèse** (5 položek, cenu získal 1919).

Z držitelů ceny Femina vychází dále francouzská spisovatelka židovského původu **Myriam Harry** (3 položky), **André Corthis** (1 položka), **Édouard Estaunié** (1 položka), **Jacques de Lacretelle** (1 položka) a **Georges Bernanos** (2 položky).

Před koncem sledovaného období ještě vzniká v r. 1926 **Renaudotova cena**. Z oceněných děl, ani autorů však nic v českém překladu před r. 1929 nevychází. Na základě tohoto srovnání se dá jen těžko mluvit o přímé souvislosti mezi francouzskými literárními cenami a produkcí českých nakladatelů. To, že souběžně s udělováním cen jednotlivým dílům vycházejí v překladu

⁸¹ Barbusse, Henri. *Oheň*. Přel. H. Jelínek. Praha: F. Topič, 1918.

⁸² Duhamel, Georges. *Civilisace*. Přel. R. Říhová. Praha: A. Srdce, 1920.

⁸³ Proust, Marcel. *Hledání ztraceného času*. Sv. 2, *Ve stínu kvetoucích dívek*. Přel. J. Zaorálek. Praha: J. Fromek, 1928.

⁸⁴ Maran, René. *Batouala*. Přel. J. Hüttllová. Praha: Knihovna exotické literatury, 1923.

⁸⁵ Béraud, Henri. *Měsíční vitriol*. Přel. B. Mathesius. Praha: Čin, 1925.

⁸⁶ Fabre, Lucien. *Rabevel, neboli, Trýzeň dravých duší*. Přel. J. Poch a E. Čupr. Praha: Čin, 1925.

⁸⁷ Románová série *Jan Kryštof* začíná uceleně poprvé vycházet v r. 1921. Rolland, Romain. *Jan Kryštof*. I. Přel. J. Vobrubová-Veselá. Praha: B. Kočí, 1921.

⁸⁸ Dorgelès, Roland. *Dřevěné kříže*. Přel. A. Bernášek. Praha: Vesmír, 1920.

od téhož autora jiné tituly, jen potvrzuje malý vliv zahraničních literárních ocenění v českém prostředí. Jednotlivé tituly navíc vycházejí nesoustavně u různých nakladatelů, a zmínění autoři nadto vycházejí česky někdy i s velkým časovým odstupem. Pokud se do Čech dostává některý z oceněných autorů, je to patrně proto, že na sebe upoutal pozornost některého z českých nakladatelů bez ohledu na získaná literární ocenění. Příkladem může být Romain Rolland, jehož dílo proniklo do Čech ještě před tím, než Rolland získal Nobelovu cenu za literaturu, a od té doby si dlouhodobě udrželo nebývalou oblibu.

<i>Tabulka č. 15: Literární ceny</i>			
Název ceny	Autor	Rok udělení ceny (název díla)	Položky od autora (rok vydání oceněného díla)
Nobelova cena za literaturu			
	Romain Rolland	1915	37
	Anatole France	1921	35
	Henri Bergson	1927	2
Cena Francouzské akademie za román (Grand prix du roman de l'Académie française)			
	Pierre Benoit	1919 (<i>L'Atlantide</i>)	6 (1921)
	François Mauriac	1926 (<i>Le Désert de l'amour</i>)	5 (1926)
	Joseph Kessel	1927 (<i>Les Captifs</i>)	5 (1928)
Cena Francouzské akademie za literaturu (Grand prix de littérature de l'Académie française)			
	Romain Rolland	1913	37
	Francis Jammes	1917	5
	Jean a Jérôme Tharaudovi	1919	2
	Edmond Jaloux	1920	1
	Henri Massis	1929	1
Goncourtova cena (Prix Goncourt)			
	Claude Farrère	1905 (<i>Les Civilisés</i>)	11 (1921)
	Jérôme a Jean Tharaudovi	1906 (<i>Dingley, l'illustre écrivain</i>)	2
	Henri Barbusse	1916 (<i>Le Feu</i>)	5 (1918)
	Georges Duhamel	1918 (<i>Civilisation</i>)	8 (1920)
	Marcel Proust	1919 (<i>À l'ombre des jeunes filles en fleurs</i>)	13 (1927)
	René Maran	1921 (<i>Batouala</i>)	1 (1923)
	Henri Béraud	1922 (<i>Le Vitriol de Lune et Le Martyre de l'obèse</i>)	3 (1925)
	Lucien Fabre	1923 (<i>Rabevel ou le Mal des ardents</i>)	1 (1925)
	Marius-Ary Leblond	1909 (<i>En France</i>)	1
Femina (Prix Femina)			
	Myriam Harry	1904 (<i>La Conquête de Jérusalem</i>)	3
	Romain Rolland	1905 (<i>Jean-Christophe</i>)	37 (1920)
	André Corthis	1906 (<i>Gemmes et moires</i>)	1
	Édouard Estaunié	1908 (<i>La Vie secrète</i>)	1
	Roland Dorgelès	1919 (<i>Les Croix de bois</i>)	5 (1920)
	Jacques de Lacretelle	1922 (<i>Silbermann</i>)	1
	Georges Bernanos	1929 (<i>La Joie</i>)	2

4.4. Francouzská literatura a čeští nakladatelé

Ve snaze posoudit obraz francouzské literatury na základě překladů vydaných v letech 1918–1929 je nutné vzít v potaz vztah mezi českými nakladatelskými subjekty a jednotlivými žánrovými skupinami, uměleckými proudy a ideovými směry francouzské literatury.

Jistě má smysl uvážit velikost jednotlivých nakladatelských subjektů, ale nelze ji poměřovat pouze počtem vydaných titulů nebo autorů, důležitým měřítkem je i velikost nákladu. Nakladatelé však počet výtisků často neuvádějí a tyto údaje dnes v řadě případů nelze dohledat vůbec.

Obecnou představu si lze udělat na základě odhadu uvedeného v příspěvku E. Burgeta a M. Jareše v *Literární kronice první republiky*: oblíbená původní česká díla, jako např. romány K. Poláčka, dosahovaly mezi válkami nákladu zhruba v rozmezí dvou až tří tisíc kusů, zcela výjimečně se počet výtisků mohl vyšplhat k pěti tisícům.⁸⁹ U děl vydávaných R. Škeříkem odhaduje R. Macková náklad původních českých i překladových titulů zhruba v rozmezí 750 až 1200 kusů. Ve zcela výjimečných případech však mohl náklad také dosáhnout dokonce 4 až 5 tisíc.⁹⁰

Když mezi nakladatelstvími poměrujeme na základě počtu vydaných titulů a autorů, jeví se jako schůdnější jiné východisko, tedy pokusit se o rozdělení nakladatelů podle složení jejich produkce. Toto rozhodnutí má i tu výhodu, že dovoluje současně do jisté míry zohlednit i význam jednotlivých autorů a překladatelů.

Uvedeným způsobem je možné mezi nakladatelstvími rozlišit dvě větší skupiny: velká komerční nakladatelství a nakladatelství zaměřená výhradně na uměleckou literaturu. Stranou zůstávají středně velká a menší nakladatelství bez jasného zaměření i přesto, že ve vztahu k jednotlivým autorům může mít jejich produkce významnou úlohu. Na tyto případy jsme se však pokusili na příslušném místě poukázat.

⁸⁹ BURGET, Eduard a Michal JAREŠ. *Moderní nakladatel to jest program*. s. 312.

⁹⁰ MACKOVÁ, R. *Nakladatel Rudolf Škeřík a jeho dílo*. s. 10.

4.4.1. Velká tradiční nakladatelství

Největšími zavedenými nakladatelstvími byly v meziválečném období společnosti **J. Otto**, **F. Topič** a **J. R. Vilímek**.⁹¹ V kontextu francouzské překladové literatury můžeme na základě dat bibliografického korpusu říci, že co do počtu vydaných titulů v popředí stojí vedle nakladatelů Vilímka, Topiče a Oty ještě **J. Kotík** a nakladatelství **Šolc a Šimáček**. Tato nakladatelství se obecně vyznačují pestrou nabídkou slouženou jednak ze zábavné literatury, jednak z děl známých romantických (V. Hugo) a realistických (H. de Balzac, É. Zola) autorů 19. století, případně románových epopéjí (R. Rolland). Podíl soudobých spisovatelů nebo méně známých umělecky náročnějších autorů je v jejich nabídce menší.

K těmto velkým nakladatelstvím je ještě potřeba připočíst v rámci celé české knižní produkce i nemalý počet menších nakladatelství s obdobně nevyhraněnou nabídkou, případně nakladatelství vydávající převážně zábavnou literaturu. Nakladatelství s komerčním zaměřením, ať už velká, nebo malá, mají svůj nesporný význam. Právě v jejich produkci najdeme nejčastěji opakovaná vydání téhož titulu nebo vysoký počet vydaných děl od téhož autora, což je bezpochyby dokladem jejich obliby těchto autorů u veřejnosti.

Produkce velkých nakladatelství zahrnuje jak klasické autory realistické a romantické tradice, tak autory zábavné literatury. V této souvislosti jsme již zmínili osobu Franty Štěpánka, jehož překlady dobrodružných a detektivních příběhů vycházely takřka výhradně u J. Kotíka.

Jako překladatelku zábavné literatury je ještě na místě zmínit **Jaromíru Hüttlou**, která se mimo to proslavila ve 30. a 40. letech jako autorka dívčích románů, tzv. červené knihovny. Na knižní trh se jí jako autorce podařilo proniknout až prostřednictvím nakladatelství J. R. Vilímek, se kterým však nejprve spolupracovala jako překladatelka francouzských románů podobného žánru.⁹²

4.4.2. Nakladatelství zaměřená na uměleckou literaturu

Z hlediska recepce francouzské umělecké beletrie, na niž se tato práce zaměřuje především, mají největší význam nakladatelství, která mají bez ohledu na svou relativní velikost jasně profilovanou nabídku, vydávají díla většího počtu (dodnes) renomovaných autorů nebo

⁹¹ BURGET, Eduard a Michal JAREŠ. *Moderní nakladatel to jest program*. s. 312.

⁹² MOCNÁ, Dagmar. *Červená knihovna*. s. 57.

přinášejí do Čech nové či neznámé autory. Na nakladatelství, u nichž lze nejnázne mluvit o vědomé snaze posilovat povědomí tuzemských čtenářů o francouzské literatuře, jsme upozornili již v předcházející kapitole.

Při bližším pohledu na nabídku nakladatelství zaměřených na hodnotnou uměleckou literaturu se ukazuje, že mezi sebou soupeří několik ideově-estetických skupin. V tomto rozdělení se odráží dlouhodobé společenské, politické a kulturní tendence, které se v obou zemích, ve Francii i Československu, vyvíjejí odděleně, přitom ale mají své styčné body a společná témata. Těmi jsou v kulturní rovině zejména štěpící se literární směry, v rovině ideové pak střet humanistické liberální tradice, katolicismu a socialismu, resp. komunismu.

V rámci českého literárního světa v letech 1918–1929 rozpoznáváme tři skupiny nakladatelských subjektů. Na jedné straně stojí skupina katolicky orientovaných nakladatelství, na straně druhé nakladatelství spojená s komunistickou stranou a politickou levicí obecně. Z levicových nakladatelských subjektů je to vedle nakladatelství Komunistické strany, které se beztak omezilo na sociálně kritickou prózu, zejména nakladatelství **Jana Fromka**. Na opačné straně politického spektra stojí katolicky orientované subjekty. V první řadě jakožto ideově nejvyhraněnější nakladatel **Josef Florian** a dále nakladatelství kombinující ideová a estetická měřítká, např. **Ladislav Kuncíř** nebo **Antonín L. Stríž**.

Fromkovo nakladatelství vydávalo ze známých autorů především díla A. France a dále avantgardní literaturu (J. Cocteau, B. Cendrars, G. Ribemont-Dessaignes). Neomezovalo se však pouze na moderní literaturu, své místo si našla i starší umělecky hodnotná a v danou dobu méně dostupná díla, např. Chateaubriand, Sade nebo Baudelaire.

Naopak např. u L. Kuncíře nad moderními autory převažují romantikové (A. de Musset, P. Mérimée, Barbey d'Aurevilly). Ze soudobé literatury vychází F. Jammes, H. Davignon a P. Claudel. U J. Floriana je zase značný důraz kladen na dílo L. Bloye a na filozofickou literaturu (Blanc de Saint-Bonnet, Napoleon).

Třetí bod pomyslného trojúhelníku mezi nakladatelskými subjekty představují nakladatelé bez jasné politické orientace, zato se zaměřením na určité literární směry nebo z principu na hodnotnou literaturu. Těmi jsou **Kateřina Neumannová**, **Rudolf Škeřík**, **Alois Srdce** a **František Borový**. Ani tyto nakladatelské subjekty však nepředstavují jednolitou skupinu.

Borový a Srdce se počítají mezi relativně velká nakladatelství, zatímco Neumannová a Škeřík byli nakladateli spíše menšími, jejichž podnik byl založen převážně na subskripčním principu.⁹³

Nakladatelství F. Borového bylo zaměřeno na aktuální dění, literární modernu a avantgardu,⁹⁴ zatímco R. Škeřík vydával jak uměleckou literaturu starší, tak novější. Mezi tituly vydanými jeho nákladem figuruje vedle Flauberta a Musseta Jean Giraudoux, Anatole France i Villon. Naopak u F. Borového najdeme převážně v tehdejší době žijící autory A. France, Maurice Renarda nebo Andrého Suarèse. Stejně tak u A. Srdce vedle sebe stojí André Gide, Francis Jammes, Villiers de L'Isle-Adam a J. K. Huysmans. Vedle těchto nakladatelů je zde ještě K. Neumannová, jejíž nakladatelská činnost je nerozlučně spjata s Arnoštem Procházkou. Ten jako šéfredaktor nakladatelství kladl důraz na autory preferované českou novou modernou, tedy hlavně na symbolismus, dekadenci a pozdní romantismus (R. de Gourmont, J. Duval). Nicméně v nakladatelství vychází i řada moderních autorů (F. Mauriac, A. Gide, A. Suarès).

⁹³ Škeřík, Rudolf viz *Lexikon české literatury*. s. 502–505; Neumannová, Kateřina viz idem s. 516–518.

⁹⁴ BURGET, Eduard a Michal JAREŠ. *Moderní nakladatel to jest program*. s. 312.

5. Závěr

Vrátíme-li se k počáteční otázce, tedy k tomu, jaký obraz podávají o francouzské beletrii v českých překladech shromážděná bibliografická data, dojdeme nutně k závěru, že prostřednictvím překladů se do českého prostředí dostává francouzská literatura v reprezentativním vzorku. V rámci „malé“ české literatury je Francie zdrojem jak umělecké inspirace, tak dodavatelem nových titulů v oblasti zábavné literatury.⁹⁵

Svým složením jsou nejméně vyvážené překlady starší literatury. Chybí zde středověké kronikářství i jakákoliv další próza. Podobně je na tom i renesanční literatura. Velkou pozornost si však vysloužilo 18. století, a to především memoárová literatura. Přesto v porovnání s tím, jaký význam období klasicismu odedávna přikládá francouzská literární historie, nejde o dostatečně pestrý vzorek.

Nové tituly moderních autorů, kteří se stali součástí dnešního kánonu francouzské literatury, sice jsou překládány s různým časovým odstupem od svého vydání ve Francii, nicméně vycházejí v úctyhodném množství. Stejně jako ve Francii i v Čechách platí hrubé rozdělení na katolicky nebo přinejmenším duchovně orientovanou moderní literaturu na jedné straně a avantgardní, experimentální literaturu na straně druhé. S ohledem na pozdější rozmach českého surrealismu ve 30. letech je však překvapivé, že ve sledovaném období nenajdeme překlady vůdčích autorů surrealistického hnutí.

Mezi soudobými francouzskými autory, u nichž se překlady v této době omezují na několik titulů obvykle v řádu jednotek, ční několik autorů, kteří dosáhli většího ohlasu. Mezi tyto spisovatele patří bezesporu Anatole France a Léon Bloy nebo Romain Rolland.

Vedle zájmu o literární novinky přetrvává mezi českými nakladateli zájem o romantické autory. Překvapivě velkému zájmu se těší, ať už především z ideových nebo estetických důvodů, např. J. A. Barbey d'Aurevilly, P. Mérimée nebo F.-R. Chateaubriand. Silnou pozici si drží i symbolismus a exotismus (C. Lemonnier, P. Loti). Pro nakladatelství zaměřená

⁹⁵ Přirozené postavení „malých“ literatur v roli příjemce viz CASANOVA, Pascale. *Světová republika literatury*. s. 112–114. Cf. „periferní“ a „slabé“ literatury. EVEN-ZOHAR, Itamar. *The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem*. s. 164.

na uměleckou literaturu platí výrok Rudolfa Škeříka, že „*moderní nakladatel to jest program*“.⁹⁶ Tento program namnoze vychází z ideově-estetických postojů nakladatele.

Obecně vůbec největší zájem vzbuzují slavní romantičtí a realističtí prozaici a soudobí autoři tradiční literatury. Mezi vůbec nejvydávanější autory proto patří V. Hugo, H. de Balzac, G. De Maupassant a É. Zola nebo P. Lotti, R. Rolland a M. Prévost. Z jejich díla vychází nejen nejvyšší počet položek, ale tito autoři jsou také vydáváni u velkého počtu různých nakladatelů, což jen potvrzuje jejich všeobecnou oblibu. Těmto autorům mohou konkurovat pouze někteří tvůrci zábavné literatury, především tedy A. Dumas starší a Jules Verne. Tato skutečnost svědčí o konzervativním vkusu českého publika.⁹⁷

Obecně můžeme říci, že překladová literatura z francouzštiny v letech 1918–1929 podrobně reflektuje literární dění ve Francii od 90. let 19. století dále, v omezeném množství rozšiřuje povědomí o starší literatuře a současně zásobuje domácí čtenáře novými tituly oblíbených spisovatelů, kterými jsou vedle nemalého množství autorů zábavné detektivní, sentimentální a dobrodružné literatury především klasičtí romanopisci, jejichž díla jsou součástí romantické a zejména realistické tradice.

⁹⁶ ŠTORCH-MARIEN, Otakar. *Moderní nakladatel*. s. 316–317.

⁹⁷ Role překladu v posilování konzervativních konvencí viz EVEN-ZOHAR, Itamar. *The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem*. s. 165.

6. Seznam použité literatury

- BEDNÁŘOVÁ, Jitka. *Josef Florian a jeho francouzští autoři*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006.
- BERNÁŠEK, Antonín (ed.). *Francouzská čítanka pro třetí a čtvrtý ročník obchodních akademií*. V Praze: Česká grafická Unie, 1929.
- BLEHA, Josef. *Bibliografie bibliografií v ČSR: problematika – historie – současný stav – přehled*. Praha: St. knihovna ČSR-sektor bibliogr. a inf., 1982.
- BOURDIEU, Pierre. *Pravidla umění: geneze a struktura literárního pole*. Přel. Petr Dytrt a Petr Kyloušek. Brno: Host, 2010.
- BRUNEL, Pierre. *Histoire de la littérature française*. [Vol.] 2, XIXe et XXe siècle. Paris: Bordas, 2001.
- CASANOVA, Pascale. *Světová republika literatury*. Přel. Čestmír Pelikán. Praha: Karolinum, 2012.
- COMPAGNON, Antoine. *Démon teorie*. Přel. Eva Sládková. Brno: Host, 2009.
- ČECH, Pavel. *Francouzsko-české vztahy v oblasti překladu (1945-1953)*. Brno: Masarykova univerzita, 2011. Spisy Masarykovy univerzity v Brně. Filozofická fakulta.
- EVEN-ZOHAR, Itamar. *The Position of Translated Literature within the Literary Polysystem*. In: VENUTI, Lawrence (ed.). *The Translation Studies Reader*. London: Routledge, 2012. s. 162.
- FAY, Bernard. *Panorama soudobé literatury francouzské*. V Praze: Alois Srdce, 1929.
- FILKA, Jaroslav. *Metodika tvorby diplomové práce: praktická pomůcka pro studenty vysokých škol*. Brno: Knihař, 2002.
- FRYČER, Jaroslav. *Slovník francouzsky píšících spisovatelů: Francie, Belgie, Lucembursko, Švýcarsko, Kanada, Maghreb a severní Afrika, "Černá" Afrika, Libanon, Oblast Indického a Tichého oceánu*. Praha: Libri, 2002.
- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005.

- HENDL, Jan. *Přehled statistických metod zpracování dat: analýza a metaanalýza dat*. Praha: Portál, 2004.
- HORSKÁ, Pavla. *Prague-Paris*. Praha: Orbis, 1990.
- HRALA, Milan (ed.). *Kapitoly z dějin českého překladu*. Praha: Karolinum, 2002.
- CHARPENTIER, Isabelle (ed.). *Comment sont reçues les œuvres. Actualités des recherches en sociologie de la réception et des publics*. Paris: Creaphis, 2006.
- JANIŠOVÁ, Hana. *Klub moderních nakladatelů Kmen*. Praha, 2009. Bakalářská práce. Univerzita Karlova. Vedoucí práce PhDr. Aleš Zach.
- LAGARDE, André a Laurent MICHARD. *XIXe siècle: les grands auteurs français du programme*. Paris: Bordas, c1967. Textes et littérature.
- LAGARDE, André, Raoul AUDIBERT, Henri LEMAITRE, Thérèse VAN DER ELST a Laurent MICHARD. *XXe siècle: 1900-1973*. Paris: Bordas, 1969.
- LEVÝ, Jiří a Jiří HONZÍK. *České teorie překladu*. 1. Vydání 2. Praha: Ivo Železný, 1996.
- MACKOVÁ, Radka. *Nakladatel Rudolf Škeřík a jeho dílo*. Praha: Památník národního písemnictví, 1977.
- MARÈS, Antoine a Tereza RIEDLBAUCHOVÁ (eds.). *Naše Francie: francouzská poezie v českých překladech a ilustracích 20. století*. Praha: Památník národního písemnictví, 2018.
- MOCNÁ, Dagmar. *Červená knihovna: studie kulturně a literárně historická: pohled do dějin pokleslého žánru*. Praha: Paseka, 1996.
- OPELÍK, Jiří, Vladimír FORST a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Praha: Academia, 1985.
- POVER, Francois (ed.). *Morceaux choisis de prose française: výbor francouzské prosy*. 3. vyd. Praha: Šolc a Šimáček, 1921.
- PAPOUŠEK, Vladimír. *Dějiny nové moderny: česká literatura v letech 1905-1923*. Praha: Academia, 2010.
- POVER, František a František VOJTÍŠEK (eds.). *Lectures choisies à l'usage de l'enseignement secondaire tchèque*. Prague: Československá grafická Unie, 1921.

PUTNA, Martin C. a Martin BEDŘICH. *Česká katolická literatura v kontextech 1918-1945*. Praha: Torst, 2010.

SLÍPKOVÁ, Nina. *Autorské právo západní civilizace: Historie, mezinárodní a evropský kontext, autorskoprávní systémy*. Diplomová práce. Praha, 2008. Právnická Fakulta UK. Vedoucí práce JUDr. Veronika Křest'anová, Dr.

ŠÁMAL, Petr, Tomáš PAVLÍČEK, Vladimír BARBORÍK a Pavel JANÁČEK. *Literární kronika první republiky: události, díla, souvislosti*. Praha: Academia, 2018.

ŠIMEČEK, Zdeněk a Jiří TRÁVNÍČEK. *Knihy kupovati...: dějiny knižního trhu v českých zemích*. Praha: Academia, 2014.

ŠOTOLOVÁ, Jovanka. *Francouzská literatura v českých překladech po roce 1989: 25 let bez cenzury*. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2018.

ŠRÁMEK, Jiří. *Panorama francouzské literatury od počátku po současnost*. Sv. I. Brno: Host, 2012.

TRNKOVÁ, Vendula. *Francouzská literatura v českých meziválečných časopisech*. Brno, 2007. Diplomová práce. KČJL PdF, Masarykova univerzita. Vedoucí práce: doc. PhDr. Jiří Poláček, CSc.

VELUIRE, Anne-Claire. *Hanuš Jelinek (1878-1944), médiateur culturel entre la France et les pays tchèques*. Avignon, 2002-2003. Diplomová práce. Université d'Avignon et des Pays de Vaucluse. Vedoucí práce F. Mounier.

VOPRAVIL, Jaroslav Stanislav. *Slovník pseudonymů v české a slovenské literatuře: (anagramů, kryptonymů, značek, jmen původních, přijatých, dvojitych, polatinštělých atd.)*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1973.

7. Příloha – Korpus bibliografických dat